

Rudolf Steiner

PRAGUL LUMII SPIRITUALE

GA 17

DESPRE ÎNCREDEREA PE CARE O PUTEM AVEA ÎN GÂNDIRE ȘI DESPRE NATURA SUFLETULUI GÂNDITOR. DESPRE MEDITAȚIE

Pentru starea de veghe a omului, gândirea sa este ca o insulă în mijlocul valurilor de impresii, de senzații, de sentimente etc. spre care se îndreaptă viața sufletului. Cu o impresie sau o senzație am terminat, până la un anumit punct, atunci când am înțeles-o, adică atunci când am conceput o idee care s-o clarifice. Până și în tumultul pasiunilor și al emoțiilor poate apărea un oarecare calm, dacă nacela sufletului a putut ancora la insula gândirii.

Sufletul are o încredere firească în gândire. El simte că ar pierde orice siguranță în viață, dacă i-ar lipsi această încredere. Viața sufletului încetează să mai fie normală, când îndoiala începe să roadă gândirea însăși. Dacă gândirea noastră nu ne conduce la o clarificare completă, trebuie să avem cel puțin consolarea că această clarificare s-ar putea face, dacă am avea suficientă forță și agerime în gândire. Ne putem liniști în fața incapacității noastre de a ajunge la clarificarea menționată, cu ajutorul propriei gândiri, dar, dimpotrivă, nu putem suporta ideea că gândirea în sine, pro-iectată cum trebuie asupra unui anumit domeniu, nu este capabilă să clarifice acest domeniu în suficientă măsură.

Această predispoziție a sufletului față de gândire se află la baza oricărei aspirații omenești spre cunoaștere. Desigur, această predispoziție poate fi oarecum atenuată de unele stări speciale ale sufletului, dar vom regăsi-o de fiecare dată ca un sentiment confuz al sufletelor. Gânditorii care pun la îndoială autenticitatea și forța gândirii se înșală asupra predispoziției fundamentale a sufletului lor. Îndoielile și enigmaticele la care se referă apar, în fond, ca urmare a unei tensiuni și a unei agerimi prea mari a gândirii lor. Dacă într-adevăr nu ar avea încredere în gândire, ei nu și-ar fi forța creierului din cauza acestor dubii și a acestor enigme care derivă în fond din gândire.

Când cultivăm în noi acest sentiment de încredere în gândire, ne dăm seama că gândirea nu există numai ca o forță în suflet pe care o putem dezvolta, ci ea poate constitui, de asemenea, în mod plener și independent, suportul unei ființe

cosmice, respectiv al unei ființe cosmice la care se poate aspira datorită unor eforturi laborioase, în cazul în care vrem să viețuim într-o entitate care aparține în același timp atât omului cât și cosmosului.

A putea să te dăruie unei vieți de gândire, îți conferă o liniște profundă. În această viață de gândire, sufletul simte că se poate desprinde de el însuși. Or, sufletul are nevoie de acest sentiment, tot atât cât și de sentimentul opus, că se poate concentra în întregime în el însuși. Și unul și altul din aceste sentimente reprezintă oscilațiile necesare ale vieții sale normale. În fond, starea de veghe și de somn nu sunt decât expresia extremă a acestor oscilații. În starea de veghe, sufletul trăiește în sine, își trăiește propria sa viață; în somn se pierde în viața cosmică generală și este, într-un anumit fel, desprins de sine însuși. Ambele stări ale acestei pendulații a sufletului se reliefează prin diverse alte forme ale vieții interioare: viața de gândire reprezintă o desprindere a sufletului de el însuși; facultatea de a simți, viața afectivă etc. reprezintă o stare de concentrare a sufletului asupra lui însuși.

Considerată în acest fel, gândirea îi apare sufletului ca fiind compensația de care are nevoie în fața sentimentului de părăsire din partea cosmosului. De aceea, este cu totul legitim să ne întrebăm: „Ce sunt eu, așadar, în sânul marelui curs al evenimentelor, care se scurge de la un infinit la altul, cu sentimentele, dorințele și voințele mele, care nu au importanță decât pentru mine însumi?” Faptul de a fi sesizat prin suflet existența gândirii ne permite să facem următoarea apreciere: gândirea care este legată de mersul evenimentelor cosmice te primește împreună cu sufletul tău; tu ești una cu aceste evenimente prin intermediul gândirii. În cazul acesta, te poți simți primit și îndreptățit de cosmos, iar un suflet care se deschide în fața unor astfel de sentimente este fortificat ca și cum puterile cosmice înseși i-ar dăruie forța, după legile înțelepciunii.

Un suflet care se ridică la un astfel de sentiment va putea curând să-și spună: „Nu sunt numai eu cel ce gândesc, ci «ceva gândește în mine»; sufletul meu este doar scena pe care cosmosul se manifestă sub forma de gândire”.

Unii filosofi pot respinge un asemenea sentiment. Se pot invoca argumentele cele mai variate pentru a demonstra că ideea manifestării cosmosului în gândire este absolut eronată. Trebuie recunoscut totuși că această idee am dobândit-o prin experiența interioară și că valabilitatea ei nu este înțeleasă decât atunci când ajungem la ea și o pricepem tot pe aceeași cale. În cazul acesta, orice „contraziceri” nu vor putea schimba cu nimic valabilitatea ei; dimpotrivă, recunoaștem acum cât valorează cu adevărat atât „contrazicerile” cât și „dovezile”. Acestea din urmă par adesea impecabile, dar numai cât timp ne facem o părere greșită despre valoare lor de demonstrație. În acest caz, este dificil să te înțelegi cu persoanele care consideră asemenea „dovezi” ca fiind concludente. Aceste persoane cred în mod necesar că ceilalți greșesc; ele însele nu au desfășurat o activitate interioară care să-i facă pe ceilalți să recunoască ceea ce lor le pare eronat și chiar imprudent.

Oricine vrea să pătrundă în știința spirituală se va dăruia cu folos unor meditații asupra gândirii cum este cea pe care am indicat-o mai sus. Dar noi avem nevoie să ne creăm o stare de spirit care să ne permită accesul la lumea spirituală. Această lume poate rămâne inaccesibilă gândirii celei mai pătrunzătoare, spiritului științific cel mai desăvârșit, dacă sufletul nu reacționează la faptele spirituale care ar vrea să pătrundă în el (sau la comunicarea acestor fapte).

Înțelegerea cunoașterii spirituale constituie o pregătire mai bună decât faptul de a fi într-o predispoziție sufletească care se poate exprima prin formularea: „Prin gândire eu mă simt una cu cursul evenimentelor cosmice”. Ceea ce are aici importanță nu este atât valoarea abstractă a acestei gândiri, ci mai ales sentimentul unui efect dătător de viață, provenind din faptul că o astfel de gândire pătrunde cu forța sa viața interioară și se răspândește în ea (în viața interioară) ca un aer tare, venit din lumile spirituale. În cazul unei astfel de gândiri, esențială este experiența, nu cunoașterea. Ea, gândirea, devine obiect de cunoaștere dacă a fost o dată prezentă în suflet cu o suficientă forță de convingere. Pentru ca înțelegerea lumii spirituale cu fenomenele sale și locuitorii săi să dea roade trebuie ca ea să fie mereu reanimată în suflet. Trebuie ca mereu, din nou, sufletul să se umple de ea, să nu-i permită decât ei să fie prezentă în el, excluzând toate celelalte gânduri, senzații, amintiri etc. Un astfel de mod de a te concentra cu totul asupra unei gândiri produce în suflet forțe care sunt răspândite în viața obișnuită; ea le consolidează în ea însăși. Aceste forțe devin organele percepției lumii spirituale și ale adevărilor sale.

Indicațiile precedente ne permit să recunoaștem adevăratul procedeu al meditației. Mai întâi se face efortul de a pricepe bine o idee susceptibilă a fi înțeleasă prin mijloacele pe care ni le oferă viața și cunoașterea obișnuită. Apoi ne adâncim în mai multe rânduri în această idee; ne contopim complet cu ea. Prin conviețuirea cu o gândire de acest gen se fortifică organismul sufletului. Procedeu meditației a fost ilustrat printr-un exemplu extras din însăși natura gândirii. Am ales acest exemplu deoarece este deosebit de fecund pentru meditație, deși am fi putut ilustra procedeu în chestiune prin orice altă idee descoperită în modul arătat mai sus.

Pentru dezvoltarea vieții spirituale a celui ce meditează este deosebit de util să cunoaștem dispoziția sufletului rezultată din oscilațiile vieții interioare pe care tocmai le-am menționat. Pentru el acesta este mijlocul cel mai sigur de a simți contactul cu lumea spirituală, contact născut nemijlocit și imediat din meditația sa. Or, un astfel de sentiment este un rezultat sănătos al meditației și el ar trebui să-și radieze puterea sa asupra întregului conținut al restului stărilor de veghe, totuși nu în sensul persistenței stării meditative, ci în sensul unei însuflețiri resimțite ca o influență datorată meditației. Dacă starea meditativă s-ar extinde asupra vieții zilnice ca o impresie continuă, ea ar tulbura caracterul natural al vieții zilnice. Din aceasta rezultă că și în momentele de meditație starea meditativă nu este destul de puternică și nu este destul de pură. Meditația își arată

adevăratele sale roade tocmai prin faptul că datorită caracterului său se deosebește de restul vieții.

De asemenea, acțiunea sa asupra vieții este cu atât mai binefăcătoare cu cât este resimțită ca o stare de excepție, care se ridică deasupra lumii întâmplătoare și este net despărțită de existența obisnuită.

DESPRE CUNOAȘTEREA LUMII SPIRITUALE

Un mijloc de a se înlesni înțelegerea rezultatelor științei oculte constă în a ne dirija facultățile obișnuite ale sufletului asupra a ceea ce ne conduce la concepte capabile a fi extinse și transformate astfel, încât să ajungem, încetul cu încetul, la fenomenele și ființele lumii spirituale. Dacă nu avem răbdarea să alegem acest drum, este posibil să ne reprezentăm lumea spirituală ca prea asemănătoare cu lumea fizică sau sensibilă; mai mult, vom fi incapabili să ne facem o idee corectă despre spirit și despre raporturile sale cu omul.

Fenomenele și ființele spirituale i se înfățișează omului când sufletul său este pregătit să le perceapă, dar modul în care i se dezvăluie nu este cel al faptelor și al ființelor fizice. Ne putem face o idee despre aceasta îndreptându-ne atenția asupra naturii amintirii. Am fost, de exemplu, în urmă cu câțiva timp, implicați într-un eveniment. La un moment dat acesta reapare din subconștient. Știm că faptul corespunde unui eveniment real și îl raportăm la el. Dar în momentul amintirii este prezentă numai imaginea-amintire dedusă din eveniment. Să ne reprezentăm acum apărând în suflet o imagine asemănătoare, este adevărat că o imagine-amintire, dar exprimând totuși un conținut străin sufletului, adică ceva ce nu provine din experiențele făcute anterior, și vom înțelege cum începe să apară lumea spirituală într-un suflet corespunzător pregătit.

Cine nu cunoaște destul de bine legile lumii spirituale va obiecta mereu că așa-zisele experiențe spirituale nu sunt altceva decât imagini-amintire, mai mult sau mai puțin distincte, considerate pe nedrept ca revelații ale lumii oculte. Trebuie admis că în acest domeniu nu este ușor să se distingă iluzia de realitate. Multe persoane își imaginează că au într-adevăr percepții ale lumii spirituale, în timp ce spiritul lor este preocupat de simple imagini-amintire. Pentru a fi cu totul la adăpost de greșală, trebuie să fii informat asupra a ceea ce poate da naștere la iluzie. Așa, de exemplu, un eveniment vizual fugitiv, care abia a atins conștiența, poate reapărea mai târziu - chiar în întregime modificat - sub formă de imagine vie, și aceasta, în lipsa unei amintiri exacte, va fi considerată ca o adevărată inspirație.

Acesta și încă alte multe motive explică foarte bine de ce cei care nu cunosc deloc metodele specifice ale științei oculte găsesc datele clarvederii extrem de discutabile. Dar dacă am vrea să ținem riguros seama de ceea ce am spus despre dezvoltarea clarvederii în cartea mea *Inițierea*, am ajunge totuși să distingem, în

acest domeniu, iluzia de adevăr.

În această privință să ne fie permis să mai subliniem unele lucruri. Este adevărat că fenomenele spirituale se manifestă la început ca imagini; cu alte cuvinte, ele apar sub această formă din străfundurile sufletului, când el este pregătit corespunzător. Deci, e important să realizezi aprecierea corectă a acestor imagini. Pentru percepția spirituală, ele nu au valoare decât atunci când nu pretind a se impune ca niște realități în sine; altfel nu ar valora mai mult decât visele obisnuite. Trebuie să fie considerate ca niște semne, ca literele alfabetului. Când avem în fața noastră litere, nu ne legăm de forma lor, ci le citim, pentru a ști ce vor să exprime.

La fel cum nu este necesar să descriem literele care compun o scriere, imaginile care formează conținutul clarvederii nu trebuie să fie înțelese pentru ele însele, ci ele îndeamnă sufletul să facă abstracție de aparența lor și să se concentreze asupra fenomenului sau ființei spirituale care se exprimă prin ele.

Nimănui nu-i vine ideea să nege adevărul unei scrisori conținând noutăți inedite deoarece conținutul este comunicat prin litere cunoscute de multă vreme. Ar fi tot așa de deplasat să spui că imaginile clarvederii nu conțin decât imagini împrumutate din viața obișnuită. Elemente asemănătoare se găsesc și în clarvedere, dar ceea ce este important pentru conștiința cu adevărat clarvăzătoare nu sunt aceste împrumuturi din viața obișnuită, ci ceea ce exprimă imaginile.

Prima menire a sufletului este de a se pregăti pentru a vedea apărând astfel de imagini în orizontul spiritual; dar trebuie, în plus, ca sufletul să cultive în sine instinctul de a nu se opri la imagini, ci să le raporteze cum trebuie la lumea suprasensibilă. Adevărata clarvedere nu constă numai în facultatea de a contempla în noi o lume de imagini, ci înainte de toate dintr-o altă facultate, comparabilă în lumea sensibilă cu aptitudinea de citire a unui text.

Trebuie să începem prin a ne reprezenta lumea suprasensibilă ca găsimu-se cu totul în afara conștiinței obișnuite. Nimic din această conștiință nu îi permite să intre în legătură cu lumea suprasensibilă. Datorită meditației, forțele sufletului cresc, creând un prim contact cu lumea spirituală, ceea ce face ca imaginile despre care am vorbit să apară din valurile vieții interioare. Ele formează un tablou, țesut în întregime de suflet, deci de forțele pe care sufletul le-a dobândit în lumea sensibilă. În calitate de ansamblu de imagini, acest tablou nu conține într-adevăr decât amintire.

Pentru înțelegerea conștiinței clarvăzătoare, este bine să ne dăm seama, pe cât posibil, de toate acestea. Nu numai că ne vom apăra împotriva oricărei iluzii privind natura acestor imagini, dar vom obține și înțelegerea felului în care trebuie raportate imaginile la lumea suprasensibilă. Prin aceste imagini vom învăța să citim în lumea spirituală. Este în natura lucrurilor ca prin senzațiile lumii sensibile să fim mult mai aproape de ființele și fenomenele acestei lumi

decât suntem de lumea suprasensibilă, prin imaginile conștiinței clarvăzătoare. Am putea spune chiar că asemenea imagini nu sunt la început decât ca o perdea pe care sufletul o așază în fața lumii suprasensibile, când simte stabilit contactul între el și această din urmă lume.

Trebuie să ne familiarizăm încetul cu încetul cu felul în care fenomenele oculte ating sufletul. Din experiența spirituală va rezulta o interpretare din ce în ce mai corectă, o descifrare din ce în ce mai exactă a acestor fenomene. Dacă ele sunt deosebit de pregnante, este evident că nu pot proveni din imaginile-amintire din viața obișnuită. Din nefericire, la unii din cei care, pe drept sau pe nedrept, cred că au ajuns la convingeri precise asupra unor cunoștințe suprasensibile găsim multe afirmații absurde. Câte persoane, pentru a fi convinse de realitatea reîncarnării, nu se grăbesc să raporteze la experiențele unei vieți terestre anterioare anumite imagini care apar în sufletul lor! Ar trebui să nu fim încrezători când aceste imagini par să indice că viețile precedente se aseamănă sub anumite raporturi cu viața actuală, sau că ele se manifestă astfel, încât viața actuală poate fi înțeleasă prin aceste așa-zise vieți anterioare. Când într-o veritabilă experiență ocultă apare adevărata impresie a vieții precedente sau a încarnărilor anterioare, aceasta este foarte diferită de tot ceea ce imaginația, dorințele și aspirațiile orientate către viața actuală ar fi fost vreodată capabile sau dornice a le produce. Se poate întâmpla, de exemplu, ca impresia vieții pământești precedente să ni se prezinte într-un moment al actualei vieți în care este imposibil de a se compara facultățile sau calitățile pe care le posedasem în această viață anterioară. Nu numai imaginile care se prezintă în timpul unor astfel de experiențe spirituale deosebit de importante sunt departe de a reaminti de faptele vieții obișnuite, dar ele sunt în general atât de diferite, încât am fi incapabili să le concepem. Cu atât mai mult așa stau lucrurile pentru impresiile adevărate, provenind din lumile cu totul transcendente. În consecință, este adesea de-a dreptul imposibil să ne formăm imagini derivând din viața obișnuită și care să se refere la existența dintre viețile terestre, adică la perioada dintre ultimul deces al omului din viața anterioară și nașterea sa în viața actuală. În cazul acesta, poți face experiența că, în timpul perioadei trăite în lumea spirituală, s-au dezvoltat în noi simpatii și înclinații complete opuse celor care sunt în curs de a se dezvolta în viața pământească. Recunoaștem că în viața pământească am fost adesea determinați să ne interesăm cu iubire de lucruri pe care le-am respins sau evitat în viața spirituală precedentă (între moarte și naștere). Tot ceea ce ar putea să rezulte din experiențele obișnuite, sub formă de amintire, ar trebui să fie diferit de impresia primită prin adevărata percepție ocultă.

Cel ce nu cunoaște profund știința ocultă va putea face întotdeauna obiecții, chiar și când descrierea pe care tocmai am făcut-o este corectă. El va putea spune: „Ei bine, da; eu iubesc un lucru. Natura omenească e complicată. În orice simpatie se amestecă și o antipatie secretă. La un moment dat, apare antipatia și eu o consider ca un fenomen prenatal, în timp ce, eventual, ea poate fi explicată în mod natural prin datele subconștientului”.

Trebuie recunoscut că, în general, o astfel de obiecție este corectă în numeroase cazuri. Nu este ușor să dobândim cunoștințele conștiinței clarvăzătoare în așa fel, încât să fie la adăpost de orice obiecție. Dar dacă este adevărat că un pretins clarvăzător poate să se înșele și să raporteze un fapt al subconștientului la o experiență spirituală prenatală, este tot atât de adevărat că disciplina ocultă conduce la o cunoaștere de sine însuși de așa natură, încât aceasta din urmă ajunge până la domeniul subconștientului și se poate, din acest punct de vedere, să fie scutită de orice iluzie. Tot ce vrem să afirmăm aici este faptul că cunoștințele noastre suprasensibile nu sunt adevărate decât cu condiția ca în momentul când le elaborăm să facem distincția între ceea ce provine din lumile suprasensibile și ceea ce e pur și simplu creat de propria noastră reprezentare. Dar familiarizându-ne cu lumile suprasensibile dobândim o asemenea facultate de discernământ, încât sfârșim prin a distinge, în acest domeniu, percepția de iluzie, tot așa cum, în lumea fizică, putem distinge un fier încins pe care îl atingem cu mâna de un fier încins imaginar.

DESPRE CORPUL ETERIC AL OMULUI ȘI DESPRE LUMEA ELEMENTARĂ

Pentru a putea distinge lumea spirituală în toată realitatea ei și deveni obiect de cunoaștere, omul trebuie să învingă anumite obstacole care se află în sufletul său și care se opun, la început, la această cunoaștere. Aici este vorba de o sarcină deosebit de dificilă, deoarece aceste obstacole, fiind practic prezente în viața interioară, nu sunt percepute de conștiința obișnuită. Așa se face că sufletul, la început necunoscător al unei mari părți a propriei sale vieți, este pus în fața necesității de a dobândi, puțin câte puțin, cunoașterea de sine însuși, precum și aceea a ființelor și evenimentelor lumii exterioare.

Înainte de a fi recunoscută de suflet, lumea spirituală îi este acestuia cu totul străină, însușirile lumii spirituale neavând nimic comun cu ceea ce rezultă din experiențele sufletului în lumea sensibilă. Prin urmare, pus în fața lumii spirituale, sufletul ar putea să nu vadă decât neantul absolut. El ar putea avea impresia că privește în golul unui abis imens și pustiu. Or, în străfundurile inițial inconștiente ale sufletului există într-adevăr un asemenea sentiment. Fără a-și da seama, sufletul este stăpânit de un sentiment care se aseamănă cu aversiunea sau cu teama. Dar ceea ce e important în viața sufletului nu e numai obiectul conștiinței, ci și ce există în mod efectiv în el, fără știrea lui. Dacă sufletul „respinge” pe cale intelectuală existența lumii spirituale, dacă încearcă să „demonstreze” că ea nu există, aceasta nu înseamnă că „motivele” pe care le invocă au o valoare intrinsecă în mod obligatoriu convingătoare, ci mai curând că el caută un fel de amăgire împotriva sentimentului amintit. În realitate, nu negăm lumea spirituală și posibilitatea de a ajunge la cunoștințe transcendente deoarece suntem în stare să dovedim „nonexistența” ei, ci fiindcă dorim să ne pătrundem de gânduri care să ne scape de „teama lumii spirituale”. Nu ne putem elibera de această dorință de a avea un anesteziant materialist împotriva „fricii de lumea

spiritului" decât cu condiția să conștientizăm existența vieții sufletului așa cum am descris-o. „Materialismul" ca „fenomen de spiritofobie" este un capitol important al psihologiei.

O dată reușite eforturile de a pătrunde în realitatea spiritului, când am înțeles că evenimentele și ființele lumii sensibile nu sunt altceva decât expresia exterioară a evenimentelor și ființelor suprasensibile sau spirituale, „frica de lumea spiritului" nu ne mai sperie. Această înțelegere apare deja în momentul în care vedem cum corpul omului, obiect de percepție sensibilă și, de asemenea, singurul obiect pentru studiul științific, este expresia unui corp subtil, suprasensibil (corpul eteric), în care corpul sensibil (sau fizic) este ca un sâmbure mai dens în interiorul unui nor.

Corpul eteric este *al doilea organism* al entității omenești. El formează baza vieții corpului fizic. Or, în ceea ce privește corpul său eteric, omul nu este separat de lumea exterioară în aceeași măsură în care este separat corpul său fizic de lumea exterioară fizică. Prin lume exterioară, când este vorba de corpul eteric, nu trebuie înțeleasă lumea exterioară fizică, obiect al percepției sensibile, ci o ambianță spirituală tot atât de suprasensibilă în raport cu lumea fizică cât este corpul eteric al omului în raport cu corpul său fizic. În calitate de ființă eterică, omul se află într-o lume eterică (elementară).

Când omul devine conștient de faptul real, dar ignorat de el în viața obișnuită, că în calitate sa de ființă eterică se află într-o lume elementară, această conștiință este cu totul alta decât cea din viața obișnuită. Ea apare în cazul clarvederii. Clarvăzătorul cunoaște ce există în componența vieții, dar este ascuns pentru conștiința obișnuită. În conștiința sa obișnuită, omul se numește pe sine însuși „eu", denumind astfel ființa care este reprezentată de corpul său fizic. În lumea simțurilor un suflet sănătos se recunoaște pe sine datorită faptului că se percepe pe sine însuși ca o ființă distinctă de restul universului: Sănătatea sufletului ar fi alterată dacă omul ar considera ca făcând parte din „eu" său evenimente sau ființe ale lumii exterioare. În calitate de om, el își dă seama că trăiește; ca ființă eterică în lumea elementară situația este alta. Aici „eu" propriu se amestecă cu anumite fenomene și anumite ființe ale anturajului. Trebuie ca ființa omenească eterică să se regăsească pe ea însăși într-o lume interioară așa cum suntem obișnuiți să o considerăm în viața curentă. În lumea elementară există forțe, evenimente și ființe care, deși într-un anumit sens aparțin de „lumea exterioară", sunt totuși solidare cu „eu". În calitate de ființă eterică, omul este pătruns de substanția elementară care îl înconjoară. În lumea fizică sau sensibilă suntem atât de uniți cu gândurile noastre, încât putem să le considerăm ca făcând parte din „eu". Forțele și fenomenele mediului ambiant înconjurător eteric pătrund tot atât de intim în organismul eteric al omului ca și gândurile în organismul fizic. Dar ele nu se comportă ca gândurile, trăiesc cu și în suflet ca niște ființe. Rezultă că cunoașterea ocultă cere o forță interioară superioară celei care îi permite sufletului să se mențină independent față de unele gânduri. Pregătirea pentru adevărata clarvedere constă în principal într-o întărire a sufletului, astfel încât

individualitatea lui să fie nu numai garantată în raport cu gândurile, dar să fie de asemenea garantată și în raport cu forțele și ființele lumii elementare, care apar în conștiința sa ca făcând parte din el însuși.

Forța care îi permite sufletului să se mențină independent în lumea elementară se află în viața omenească obișnuită. Sufletul nu știe la început nimic de această forță, dar o posedă. Pentru a deveni conștient de ea, el trebuie să se pregătească pentru aceasta, să-și însușească această forță interioară, care se dobândește în timpul pregătirii pentru clarvedere. Cât timp omul nu se decide să elaboreze în sufletul său această forță interioară, el are o frică explicabilă să recunoască existența lumii spirituale care îl înconjoară și în mod inconștient recurge la iluzia că lumea spirituală nu există sau cel puțin că nu poate fi cunoscută. Această iluzie îl eliberează de frica instinctivă că o lume spirituală exterioară și reală poate pune stăpânire pe „eul” său, absorbind sau inhibând individualitatea sa.

A-ti da seama de realitatea descrisă mai sus, înseamnă a recunoaște existența unei ființe omenești eterice „în spatele” omului fizic sau sensibil și cea a unei lumi suprasensibile eterice (elementare) în spatele lumii materiale.

În lumea elementară, conștiința clarvăzătoare întâlnește o realitate autonomă până la un anumit punct, așa cum conștiința fizică găsește în lumea sensibilă gânduri care nu se mențin prin ele însele și sunt ireale. Familiarizându-ne cu această lume elementară, ajungem să ne dăm seama de legăturile care unesc acele ființe mai mult sau mai puțin autonome. Așa cum diferitele membre ale corpului fizic, considerate separat, au autonomia lor relativă, însă nu sunt totuși decât părțile aceluiași ansamblu, care este organismul fizic, tot așa și se prezintă conștiinței oculte ființele individuale ale lumii elementare ca fiind componentele vii ale unui mare corp spiritual, care sfârșește prin a fi recunoscut ca fiind corpul elementar (suprasensibil) al pământului.

Progresul clarvederii este rodul unei cunoașteri mai intime a lumii elementare. Această lume este însuflețită de ființele cele mai diferite. Cel mai bun mijloc de a exprima mișcarea acestor forțe reale este redarea particularităților lor multiple prin imagini. Există aici ființe care au afinități cu tot ceea ce ținde spre durată, spre fixitate, spre gravitație. Le putem considera „suflete ale pământului”. (Și dacă, lăsând la o parte orice vanitate intelectuală, nu ne temem că am recurs la o imagine destinată pur și simplu să interpreteze realitatea, le putem numi „gnomi”.) Se găsesc, de asemenea, și ființe care, datorită complexității lor, pot fi numite sufletele aerului, ale apei și ale focului.

Apar apoi și alte entități. Acestea au aparența de ființe elementare, totuși în esența lor elementară rezidă ceva superior substanței lumii eterice. Dar trebuie să recunoaștem că suntem incapabili să pătrundem adevărata natură a acestor ființe cu ajutorul gradului de clarvedere care este suficient pentru lumea elementară, tot așa cum nu putem înțelege adevărata natură a omului prin simpla conștiință fizică.

Ființele care în limbaj metaforic pot fi numite suflete ale pământului, ale apei, ale aerului și ale focului, au activitatea lor în interiorul corpului eteric al pământului. Aici ele au misiunea lor. Ființele superioare despre care a fost vorba au, dimpotrivă, o activitate care depășește sfera pământească. Dacă învățăm să le cunoaștem mai bine, datorită experienței oculte, ne ridicăm spiritualicește cu conștiința noastră dincolo de sfera pământească. Vedem atunci cum s-a format pământul dintr-un alt pământ, anterior, și cum germeii spirituali care se dezvoltă acum în el vor permite în viitor nașterea unui fel de „nou pământ”. În lucrarea mea *Știința ocultă* am explicat de ce s-ar putea numi lumea care ne-a precedat „vechea Lună” și „Jupiter” cea către care se îndreaptă evoluția pământească. Esențialul este de a vedea în „vechea Lună” o lume de mult dispărută, a cărei transformare a dus la apariția pământului actual, și, în sens spiritual, în „Jupiter” o lume viitoare, către care tinde lumea pământească.

REZUMATUL AFORISMELOR PRECEDENTE

Omul fizic are ca substrat o entitate eterică omenească de natură foarte subtilă. Aceasta din urmă trăiește într-o lume elementară, așa cum omul fizic trăiește într-o lume fizică. Lumea exterioară elementară alcătuiește corpul eteric suprasensibil al pământului. Ea este produsul unei transformări, a unei lumi dispărute (lumea Lunii) și apare ca o etapă pregătitoare a unei lumi viitoare (lumea Jupiter). Din cele spuse rezultă că putem considera omul constituit astfel:

1. *Corpul fizic din interiorul lumii fizice.* Prin el omul obține cunoașterea „eului” său individual.
2. *Corpul eteric (subtil) din interiorul lumii elementare.* Prin el omul se recunoaște ca component al corpului eteric al pământului și prin aceasta, în mod indirect, ca component al celor trei stadii planetare succesive.

DESPRE REÎNCARNARE ȘI KARMA; DESPRE CORPUL ASTRAL AL OMULUI ȘI DESPRE LUMEA SPIRITUALĂ. DESPRE FIINȚELE ARHIMANICE

Sufletului îi vine foarte greu să recunoască faptul că în viața psihică a omului există un element tot atât de străin conștiinței sufletului ca și ceea ce noi numim lumea exterioară în sensul obișnuit al cuvântului. El se revoltă în mod inconștient împotriva unui asemenea fapt care pare că îi amenință propria existență și își întoarce instinctiv privirea spirituală de la el. Este adevărat că, în mod teoretic, știința modernă admite o asemenea stare de lucruri, dar aceasta nu înseamnă că a

fost sesizată în toată profunzimea sa și că este convinsă de ea. Dacă conștiința ajunge la recunoașterea acestui fapt, ea învață atunci să distingă în organismul sufletesc un sâmbure interior care are o realitate independentă de tot ce în sufletul conștient este obiect de evoluție între naștere și moarte. Conștiința ajunge să recunoască în străfundurile sale existența unei ființe reale a cărei creație se simte ea însăși. Și conștiința simte că și corpul, suportul acestei conștiințe, derivă, de asemenea, din ea cu toate forțele și calitățile sale. Cu cât sufletul se familiarizează cu viața ocultă, cu atât mai mult simte maturizându-se în el o forță spirituală care se sustrage influențelor vieții conștiente. El simte cum această ființă interioară, în cursul vieții dintre naștere și moarte, devine din ce în ce mai puternică și autonomă. Înțelege că, în limitele vieții dintre naștere și moarte, această entitate (profundă) se comportă față de viață în totalitatea ei ca sămânța față de planta în sânul căreia se dezvoltă; dar sămânța plantei este o ființă fizică, în timp ce germenul sufletului este o ființă spirituală.

Aprofundând această experiență ocultă, ajungem să ne convingem de realitatea încarnărilor succesive ale omului pe pământ. Sufletul înțelege că în sâmburele său interior, într-un anumit fel independent de el, poartă germenul unei noi vieți omenești. El poate simți că acest germen este purtătorul roadelor vieții prezente, atunci când, în lumea spirituală de după moarte, participă la condițiuni de viață pur spirituale, care îi lipseau în timpul existenței pământești.

Încarnarea actuală este deci rezultatul unui lung proces anterior. Un germen dezvoltat de suflet și maturizat, după moarte, într-o lume pur spirituală intră prin naștere într-o nouă viață pământească, așa cum sămânța unei plante se transformă într-o nouă plantă după ce, desprinsă de vechea plantă, parcurge un anumit timp o existență diferită.

Datorită exercițiilor pregătitoare la care se supune sufletul, el realizează că în cursul unei vieți omenești se dezvoltă un germen autonom, care transmite roadele acestei vieți vieților următoare. Din valurile vieții interioare apare un al doilea „eu” concomitent în imagine și în esență, și care se manifestă ca o ființă distinctă: el îi apare ființei pe care o consideram mai înainte ca fiind „eu” nostru independent și superior. Acest „eu” superior este inspiratorul celui dintâi „eu”. Sub forma primului „eu”, omul se va contopi în această ființă superioară, izvor de inspirație.

Pentru conștiința clarvăzătoare, conștiința obișnuită este prezentă, deși fără să o știe, în experiențele pe care le-am descris mai sus. Sufletul omenesc, ca să se mențină intact, nu numai în fața unei lumi spirituale exterioare cu care se contopește, dar și în fața unei entități spirituale care este superioară sufletului însuși, totuși în afară de ceea ce în lumea simțurilor trebuie să simtă în mod necesar „eu” său, trebuie să se întărească. Modul în care apare „eu” superior, simultan în imagine și în esență, din meandrele sufletului variază în funcție de diferențele individualității omenești. (În dramele mele esoterice: **Poarta inițierii**, **Încercarea sufletului**, **Păzitorul Pragului** și **Trezirea sufletelor**, am încercat să

arăt cum se ridică la experiența „eului” superior diferite individualități omenești.)

Or, chiar dacă sufletul nu știe în conștiința sa obișnuită despre faptul că este inspirat de „celălalt eu”, nu înseamnă că procesul este mai puțin prezent în străfundurile sufletului; numai că această influență nu constă în gânduri sau vorbe interioare, ci se face simțită prin acțiuni sau evenimente. „Celălalt eu” este cel ce conduce sufletul spre fapte deosebite ale destinului său și care trezește în el facultăți, aspirații, aptitudini etc.

Acest „celălalt eu” se afirmă activ în totalitatea destinului unei vieți omenești. El însoțește „eu” - care este supus între naștere și moarte condițiilor lui proprii - și modelează viața omenească cu toate evenimentele care sunt pentru el subiect de bucurie, educare sau de durere. Conștiința sa clarvăzătoare, contopindu-se cu acest „celălalt eu”, numește „eu” totalitatea destinului, așa cum omul fizic numește „eu” propria sa ființă fizică. Ceea ce în terminologia orientală se cheamă „karma” sfârșește prin a face un tot cu „celălalt eu”, cu „eul spiritual”. Viața unui om apare ca inspirată de propria sa entitate permanentă, care se menține pe parcursul mai multor vieți, iar aceasta se produce astfel, încât destinele unei încarnări rezultă din experiențele pământești precedente.

Deci, omul învață să se cunoască pe sine ca o „altă ființă”, care nu există în lumea sensibilă și nu se exprimă în această lume decât prin efectele sale. Conștiința sa pătrunde astfel într-un domeniu care, în raport cu lumea elementară, poate fi numit lumea spirituală.

Atât timp cât conștiința trăiește la nivelul acestei lumi, ea se găsește cu totul în afara cercului de evenimente și experiențe din lumea sensibilă. Ea contemplă din înaltul unei alte lumi, a aceleia pe care, într-un anumit fel, a părăsit-o. Dar ea recunoaște că în calitate de ființă omenească aparține acestor două lumi. Conștiința consideră că lumea simțurilor nu este decât o imagine a lumii spirituale reflectată ca într-o oglindă, deși așa-zisa imagine nu reflectă numai evenimentele și ființele lumii spirituale, ci este animată de o viață care-i este proprie. Este ca și cum cineva, privindu-se într-o oglindă, ar observa că imaginea sa este însuflețită de o viață proprie.

Sufletul învață atunci să cunoască ființele spirituale care sunt izvorul acestei vieți proprii a imaginii. El vede că aceste ființe au părăsit scena lumii spirituale din care derivă, pentru a-și desfășura activitatea în lumea sensibilă. Așadar, sufletul se află în fața a două lumi care acționează una asupra celeilalte: lumea spirituală, pe care o putem numi lumea *superioară*, și lumea simțurilor, pe care o vom numi lumea *inferioară*.

Pentru a cunoaște în lumea inferioară ființele spirituale pe care le-am caracterizat mai sus, trebuie într-un anumit fel să transferăm punctul nostru de vedere în lumea superioară. Printre ființele spirituale care populează lumea spirituală există unele prin acțiunea cărora lumea sensibilă îi apare omului ca fiind alcătuită dintr-

o materie densă. Sufletul recunoaște că toată materia este într-adevăr spirituală și că activitatea ființelor amintite constă în a condensa, a durifica, a materializa elementul spiritual al lumii sensibile. Dacă vrem să dăm acestor ființe un nume adecvat experienței oculte, trebuie, deși în prezent anumite nume sunt puțin apreciate, să le numim ființe *ahrimanice*. Adevăratul domeniu al ființelor arhimanice este regnul mineral. Aici ele își revelează în mod plener adevărata natură. În regnul vegetal și în regnurile superioare ale naturii, activitatea lor este diferită. Pentru a le înțelege activitatea trebuie să ținem seama de legile lumii elementare. Lumea elementară, văzută din regiunile spirituale, apare ca o reflectare a acestor regiuni. Dar imaginea reflectată în lumea elementară nu este tot atât de însuflețită de viață proprie ca cea a lumii fizice. Ființele spirituale de natură ahrimanică sunt mai puțin active în lumea elementară decât în lumea sensibilă. Totodată, din lumea elementară emană, între altele, activitatea ființelor ahrimanice, care se exprimă prin distrugere și moarte. Se poate spune chiar că, pentru regnurile superioare ale naturii, ființelor ahrimanice le incumbă misiunea de a aduce moartea. În măsura în care moartea aparține de ordinea necesară a lucrurilor, activitatea ființelor ahrimanice este conformă cu această ordine.

Observând din înaltul lumii spirituale activitatea ființelor ahrimanice în lumea inferioară se mai remarcă și altceva. Datorită faptului că ființele ahrimanice au lumea spirituală drept câmp de acțiune, ele nu sunt supuse legilor care le guvernează forțele, dacă își exercită activitatea în lumea superioară din care sunt originare. În lumea inferioară, ființele arhimanice aspiră la independență, pe care nu ar putea s-o dobândească niciodată în lumea superioară. Aceasta se manifestă în particular în influența lor asupra omului, care, în lumea sensibilă, reprezintă regnul cel mai înalt al naturii. Ele ar vrea să individualizeze viața sufletului, să confere independență activităților sufletului care sunt legate de lumea simțurilor, să le dezrădăcineze din lumea spirituală și să le încorporeze în întregime propriei lumi. Ca suflet gânditor, omul își trage originile din lumea superioară. Sufletul gânditor, devenit clarvăzător, pătrunde în această lume superioară. Gândirea, care se desfășoară în lumea sensibilă de care este legată, se află sub influența ființelor ahrimanice, care ar vrea într-un anumit fel s-o permanentizeze în această lume. În timp ce, prin forțele lor, ființele ahrimanice aduc moartea, ele ar vrea să smulgă de la moarte sufletul gânditor, mărginindu-se la a distruge celelalte forțe vitale ale omului. Conform intenției lor, doar forța gândirii omenești ar trebui să dăinuiească în lumea sensibilă și să îmbrace o formă de existență care să se apropie din ce în ce mai mult de ceea ce este ahrimanic în natură.

În lumea inferioară, ceea ce a fost descris mai sus nu se manifestă decât prin *efectele* sale. Omul poate aspira să-și penetreze sufletul său gânditor cu forțele care-i dau o certitudine vie despre lumea spirituală. Dar el poate, tot așa de bine, să-și abată sufletul său gânditor de la aceste forțe și să-și folosească gândirea în unicul scop de a înțelege lumea sensibilă. Tentația de a acționa în acest fel vine de la forțele ahrimanice.

DESPRE CORPUL ASTRAL ȘI DESPRE FIINȚELE LUCIFERICE.

DESPRE NATURA CORPULUI ETERIC

Există o altă specie de ființe spirituale care, din înaltul lumii spirituale, pot fi bine observate în lumea fizică și, de asemenea, în lumea elementară, aceste lumi constituind câmpul de acțiune adoptat de ele; ființele spirituale menționate încearcă să elibereze complet sufletul senzației, cu alte cuvinte, scopul lor este de a-l spiritualiza în întregime. Viața în lumea simțurilor ține de ordinea cosmică. Trăind în lumea sensibilă, sufletul parcurge o evoluție care este legată chiar de condițiile existenței sale. Faptul că el pătrunde în acest domeniu fizic se datorează activității ființelor pe care începem a le cunoaște în lumea superioară (ființele ahrimanice). Acestei activități i se opun ființele care ar vrea să îndeparteze sufletul care simte de legile existenței sensibile. Le vom numi ființe *luciferice*.

Așadar, ființele luciferice sunt, într-un anumit fel, mereu la pândă în lumea sensibilă, pentru a extrage din ea tot ce ține de sufletul senzației și a-l încorpora unui domeniu cosmic corespunzător naturii lor. Văzută din lumea superioară, activitatea ființelor luciferice se manifestă și în lumea elementară. Ele ar vrea să-și rezerve aici (în lumea elementară) o zonă de forțe care, conform intențiilor lor, nu ar fi atinsă de gravitația lumii sensibile, deși ființele lumii superioare le-a predestinat să fie înglobate în lumea sensibilă. Așa cum ființele ahrimanice nu și-ar depăși nicidecum sfera lor, exercitându-și din când în când activitatea distructivă asupra existenței clădite pe ordinea cosmică, de asemenea, ființele luciferice ar rămâne în limitele propriului lor regn, dacă s-ar mulțumi să străbată sufletul rațiunii cu ajutorul unor forțe care să le ridice deasupra evenimentelor lumii sensibile, ca ființe libere și independente. Dar ființele luciferice ies din domeniul lor, vrând să creeze, față de ordinea generală a lumii superioare, un regn spiritual aparte, fapt pentru care caută să transforme sufletele în lumea sensibilă.

Acțiunea ființelor luciferice în lumea sensibilă se poate evidenția în două modalități diferite. Pe de o parte, datorită lor omul se poate entuziasma în fața vieții materiale. Ceea ce-l bucură, ceea ce-l fortifică pe om nu provine numai din lumea sensibilă. El este capabil să se bucure, să se entuziasmeze la vederea unei frumuseți care depășește sensibilul. Sub acest aspect, activitatea luciferică apare ca o cooperare la ceea ce a produs civilizația cel mai remarcabil, în special din punct de vedere al artei. În acest fel, omul poate trăi liber în gândire. El poate desfășura o activitate creatoare care se ridică deasupra lumii sensibile; poate filosofa asupra lucrurilor.

Pe de altă parte, exagerarea forțelor luciferice din suflete este sursa multor exaltări și a multor perturbații, care se manifestă în anumite activități ale sufletului, când acesta nu ține seama de legile ordinii cosmice. A vrea să filosofezi fără o cunoaștere solidă a bazelor ordinii cosmice, a te învâluia egoist într-o țesătură de reprezentări arbitrare, a insista în exces asupra opiniei

personale, iată reversul medaliei activității luciferice.

Prin „celălalt eu” al său, sufletul omenesc aparține lumii superioare. Dar el aparține deopotrivă și ființelor lumii inferioare. Conștiința clarvăzătoare se cufundă în mod conștient în lumea superioară, dacă a trecut în acest scop prin pregătirea necesară. Dar pentru conștiința clarvăzătoare prin aceasta nu se schimbă starea de lucruri; ea dobândește, în plus, doar cunoașterea a ceea ce poate deveni realitate pentru orice suflet omenesc.

Orice suflet omenesc aparține lumii superioare și atât timp cât omul trăiește pe pământ el e reunit cu un corp supus legilor lumii sensibile, dar și cu un corp subtil, eteric, care se alimentează din viața lumii elementare. Forțele ahrimanice și cele luciferice acționează atât în corpul fizic cât și în corpul eteric. Aceste forțe sunt de natură spirituală, suprasensibilă.

În măsura în care sufletul omenesc trăiește în lumea superioară, el este, să spunem așa, o ființă astrală. Această denumire se justifică din mai multe considerente, între altele și pentru faptul că ființa astrală a omului nu este supusă legilor naturale pământești, ci acelor care guvernează lumea astrală. Așadar, în afară de corpul fizic sensibil și de corpul eteric subtil, mai avem și *corpul astral* al omului. Dar trebuie ținut seama de următoarele: raportat la adâncurile ființei sale, corpul astral al omului își are rădăcina în lumea superioară, adevăratul său domeniu spiritual. Acolo el este o ființă asemănătoare cu ființele care au drept câmp de acțiune această lume spirituală. În măsura în care lumile elementară și fizică sunt reflectări ale lumii spirituale, corpul eteric și cel fizic trebuie, de asemenea, considerate ca reflectări ale ființei astrale a omului. Dar aceste corpuri; eteric și fizic, se află sub influența forțelor care provin de la ființele luciferice și ahrimanice. Acestea fiind de origine spirituală, este normal ca, în lumea corpului fizic și a celui eteric, să întâlnim și o ființă astrală a omului. Cineva care este destul de avansat pentru a percepe imaginile care se prezintă privirii clarvăzătoare, dar nu suficient pentru a le și interpreta, poate ușor să confunde ceea ce vine din corpul fizic și din cel eteric cu corpul astral însuși. Totuși, acest „corp astral” este acel element al ființei omenești care nu e guvernat de legile la care omul e supus în cadrul ordinii cosmice.

În acest domeniu, confuzia și haosul sunt cu atât mai periculoase cu cât, la început, conștiința omenească obișnuită nu poate avea nici o cunoștință privind ființa astrală a sufletului. Această cunoaștere nu poate fi nici măcar parțial atinsă pe primele trepte ale clarvederii oculte. Ea este atinsă când omul devine conștient de el însuși în corpul său eteric. El percepe imaginile reflectate ale „celuilalt eu” al său și ale lumii superioare căreia îi aparține, percepe deci reflectarea eterică a corpului său astral, cu ajutorul ființelor luciferice și ahrimanice de care acest corp este străbătut.

În aforismele următoare vom vedea că „eul” pe care omul îl consideră în viața obișnuită ca adevărata sa ființă nu este „adevăratul său eu”, ci reflectarea

„adevăratului eu" în lumea fizică sensibilă. Așa se face că în clarvederea eterică reflectarea eterică a corpului astral poate da iluzia „adevăratului corp astral". Pătrunzând mai mult în lumea superioară, conștiința clarvăzătoare reușește să înțeleagă modul în care se reflectă lumea superioară în lumea inferioară văzută de om. În cazul acesta se dovedește că în primul rând corpul eteric, subtil, așa cum îl posedă omul în încarnarea prezentă, nu este, în realitate, imaginea reflectată a ceea ce-i corespunde în lumea superioară. El este o imagine reflectată, transformată prin activitatea ființelor luciferice și ahrimanice. Datorită naturii ființei pământești în care aceste ființe sunt active, esența original-spirituală a corpului eteric este în imposibilitate de a se reflecta perfect în omul pământesc. Dacă conștiința clarvăzătoare pătrunde dincolo de pământ, până într-o sferă în care este posibilă această reflectare perfectă de tip original a corpului eteric, trebuie ca ea să urce nu numai dincolo de starea pământească actuală, ci chiar dincolo de starea anterioară a acestuia, respectiv dincolo de starea lunară, până într-un trecut foarte îndepărtat. Numai așa se înțelege cum s-a format pământul actual din starea lunară, iar aceasta din urmă din starea solară. În lucrarea mea ***Știința ocultă*** am dezvoltat temeiurile care justifică denumirea de „stare solară". Pământul actual a trecut deci o dată printr-o stare solară, care a cedat apoi locul unei stări lunare. Numai după aceea el a devenit „pământ". Pe durata stării solare, corpul eteric al omului constituia o reflectare pură a evenimentelor și ființelor spirituale ale lumii din care el este original. Conștiința clarvăzătoare își dă seama că esența acestor ființe e înțelepciunea pură. Se poate deci spune că, pe durata perioadei solare a pământului, într-un trecut extrem de îndepărtat, omul și-a încorporat corpul eteric ca reflectare pură a Spiritelor înțelepciunii cosmice. În timpul epocilor „lună" și „pământ" care au urmat, corpul eteric s-a - transformat și a devenit ceea ce este în om în prezent.

REZUMATUL AFORISMELOR PRECEDENTE

Omul poartă în sine un nucleu de substanță sufletească aparținând unei lumi spirituale. Acest nucleu este ființa omenească permanentă care parcurge încarnările succesive. În fiecare încarnare el se dezvoltă, reușind să-și formeze o ființă autonomă în cadrul conștiinței obișnuite. După fiecare moarte fizică el ia cunoștință de sine însuși într-o lume pur spirituală și, după un timp convenabil, re apare într-o nouă viață, îmbogățit cu rezultatele încarnărilor precedente. Prin acțiunea care emană de la ființa eternă, acest nucleu permanent este inspiratorul destinului omului, în sensul că o viață pământească apare ca o continuare, conform ordinii cosmice, a existențelor care au precedat-o.

Această ființă eternă este omul însuși; el trăiește în această ființă ca într-un „alt eu". Prin acest „celălalt eu" omul trăiește într-un corp fizic și în unul eteric. La fel cum mediul corpului fizic e lumea fizică și cel a corpului eteric e lumea elementară, mediul corpului astral e lumea spirituală.

Ființele care sunt de același fel și au aceeași origine ca „celălalt eu" al omului se

manifestă în lumile fizică și elementară ca forțe ahrimanice și luciferice. Prin acțiunea lor, legăturile corpului astral al omului cu fizicul și etericul devin inteligibile.

Sursa originară a corpului eteric trebuie să fie căutată într-o stare foarte veche a pământului, pe care o numim starea solară. Conform celor menționate mai sus, omul poate fi considerat, schematic, în felul următor:

I. *Corpul fizic din ambianța fizică sensibilă.* Datorită lui omul se recunoaște ca un „eu” individual.

II. *Corpul eteric (subtil) din ambianța elementară.* Prin el omul se recunoaște ca membru al corpului eteric al pământului și în mod indirect ca component a trei stări planetare succesive.

III. *Corpul astral într-o ambianță pur spirituală.* Prin el omul este un component al lumii spirituale care se reflectă în lumile elementară și fizică. În el se află „celălalt cu” al omului, care se exprimă în viețile pămânești succesive.

DESPRE „PĂZITORUL PRAGULUI” ȘI DESPRE CÂTEVA PARTICULARITĂȚI ALE CONȘTIENȚEI CLARVĂZĂTOARE

Prin experiențele pe care le face în lumea sensibilă, omul se află în afara lumii spirituale, lume în care, așa cum am văzut, își are rădăcinile ființa sa. Ne dăm seama de importanța acestor experiențe (din lumea sensibilă) pentru ființa omenească, dacă ne gândim că atunci când pătrunde în lumile suprasensibile conștiința clarvăzătoare necesită o consolidare a aceluiași forțe ale sufletului din lumea sensibilă. Dacă această consolidare îi lipsește, sufletul simte o anumită teamă de a intra în lumea suprasensibilă și, pentru a-și amâna intrarea, recurge la „dovezi”, „demonstrând” imposibilitatea unei asemenea intrări.

Dimpotrivă, dacă sufletul se simte destul de puternic pentru a pătrunde în lumea spirituală și dacă, după aceea, se simte în posesia unor forțe suficient de puternice pentru a se menține în această lume ca o ființă autonomă, capabilă să intre în contact conștient nu numai cu gânduri, ci și cu ființe - așa cum trebuie să o facă în lumea elementară și în lumea spirituală -, își dă seama că nu poate dobândi aceste forțe decât trecând prin lumea sensibilă, trecere care corespunde unei necesități a evoluției cosmice.

Această înțelegere rezultă în mod cu totul deosebit din experiențele conștiinței clarvăzătoare cu *gândirea*. Pătrunzând în lumea elementară, conștiința se pătrunde de ființe pe care le percepe sub formă de imagini. Pentru ea nu este o problemă de a desfășura în cadrul acestei lumi și în raport cu ființele care o populează o activitate a sufletului analoagă cu cea pe care o desfășoară sufletul în

lumea sensibilă cu ajutorul vieții mintale.

Cu toate acestea, pentru o ființă omenească ar fi imposibil să-și găsească drumul în lumea elementară fără ajutorul gândirii. Fără îndoială, chiar fără activitatea gândirii, am fi capabili să vedem ființele lumii elementare, dar n-am ști despre nici una din ele ce este în mod real. Ar fi ca și când ne-am afla în fața unei scrieri pe care nu am ști să o citim. Desigur, caracterele unei scrieri au același aspect și pentru ochii celui care nu știe să citească ca și pentru cei ai unui cititor experimentat. Totuși o scriere nu are semnificație și realitate decât pentru cine este capabil să o citească.

Conștiința clarvăzătoare, cât timp rămâne în lumea elementară, nu desfășoară deloc aceeași activitate de gândire ca și cea pe care o exercită în lumea sensibilă. Trebuie mai curând să ne reprezentăm că o ființă gânditoare - cum este omul - percepe clar lumea elementară, sesizează în același timp semnificația ființelor și forțelor acestei lumi, în timp ce o ființă negânditoare este redusă numai la perceperea imaginilor. De exemplu, sufletul, percepând în lumea spirituală ființele ahrimanice, le-ar lua drept cu totul altceva decât ce sunt, dacă el nu ar fi o ființă gânditoare. În acest domeniu lucrurile stau la fel și cu ființele luciferice și cu alte ființe ale lumii spirituale. Ființele ahrimanice și cele luciferice sunt percepute în realitatea lor adevărată doar când omul le contemplă din înaltul lumii spirituale cu o privire clarvăzătoare fortificată de gândire.

Dacă sufletul nu se va înarma în suficientă măsură cu forța de gândire, ființele luciferice, percepute din înaltul lumii spirituale, vor pune stăpânire pe lumea de imagini clarvăzătoare și vor produce în sufletul care le contemplă iluzia că pătrunde din ce în ce mai adânc în adevărata lume spirituală căutată de el. În realitate, el ar aluneca din ce în ce mai mult în această lume pe care ființele luciferice tind să o pregătească în conformitate cu propria lor natură. Este adevărat că sufletul s-ar simți din ce în ce mai independent; dar el s-ar familiariza cu o lume spirituală care nu ar corespunde nici cu natura sa și nici cu originea sa. Ar intra într-o ambianță spirituală străină lui.

Ființele luciferice sunt ascunse de lumea sensibilă. Iată motivul pentru care ele nu pot tulbura conștiința obișnuită.

Pentru această conștiință ele sunt pur și simplu inexistente. Este ceea ce-i permite conștiinței să se consolideze în suficientă măsură, prin gândire, fără a fi incomodată de ele. Este una din particularitățile instinctive ale conștiinței normale de a nu dori să pătrundă în lumea spirituală pentru a o contempla decât în măsura în care este fortificată în suficientă măsură în lumea sensibilă. Conștiința depinde de modul (și măsura) în care se poate desfășura în lumea simțurilor. Ea se simte în elementul său când se regăsește în gândurile, sentimentele, afecțiunile etc. pe care le datorează lumii sensibile. Cât de puternic este atașată conștiința de experiențele lumii sensibile se vede în mod cu totul deosebit în momentul în care sufletul intră efectiv în lumile suprasensibile. Așa cum în momentele speciale ale vieții ne cramponăm de amintiri dragi, tot astfel ies la suprafață, în mod necesar,

din profunzimile sufletului, toate simpatiile de care am fost vreodată capabili.

Ne dăm atunci seama cât de mult suntem atașați de viața care leagă omul de lumea sensibilă. Acest atașament apare în tot adevărul său, fără iluziile pe care ni le-am făcut în general în această chestiune în viața obișnuită. Când pătrundem în lumea suprasensibilă, cunoașterea de sine însuși realizează - într-un anumit fel, ca o primă achiziție suprasensibilă - un progres pe care nu și-l putea deloc imagina mai înainte. Vedem atunci câte lucruri trebuie să lăsăm în urma noastră, dacă vrem să intrăm cu adevărat conștient în această lume în care, în realitate, trăim fără întrerupere. Cu ajutorul privirii clarvăzătoare, omul percepe cu o claritate lipsită de orice echivoc ceea ce, conștient sau inconștient, a făcut cu sine în lumea simțurilor.

În urma unei asemenea experiențe, adesea se întâmplă să abandonăm orice tentativă de a pătrunde mai departe în lumea suprasensibilă. În același timp ne clarificăm asupra necesității de a ne transforma sentimentele, dacă vrem ca rămânerea noastră în lumea spirituală să fie încununată de succes. Trebuie să dezvoltăm în noi o dispoziție interioară cu totul diferită de cea pe care o aveam înainte, sau, în alți termeni, dispoziției pe care o aveam înainte trebuie să-i mai adăugăm o alta, nouă.

Ce se întâmplă în realitate în momentul intrării în lumea suprasensibilă? Contemplăm ființa care am fost întotdeauna; dar acum nu o mai percepem din punct de vedere al lumii sensibile; o percepem *fără iluzii*, în realitatea sa, din punct de vedere al lumii spirituale. O contemplăm, simțindu-ne din plin străbătuți de forțele de cunoaștere care ne permit să-i măsurăm valoarea spirituală.

Când ne examinăm în acest fel, se explică frica de a intra în mod conștient în lumea suprasensibilă. Ne dăm seama până unde merge forța de care dispunem pentru această intrare. Vedem cum, datorită propriei noastre conștiențe, suntem ținuți la distanță de lumea suprasensibilă. Și cu cât învățăm mai mult să ne cunoaștem pe noi înșine, cu atât ne apar mai clar sentimentele care ne rețin conștiența în lumea sensibilă. Din ungherele cele mai adânci ale sufletului, cunoașterea superioară evocă aceste sentimente. *Trebuie să le cunoaștem*; acesta este singurul mijloc de a le depăși. Dar, recunoscându-le, suntem supuși din nou puterii lor. Ele ar vrea să subjuge sufletul, care se simte antrenat în adâncuri indefinite. Momentul cunoașterii de sine este de cea mai mare importanță. Problema cunoașterii de sine este obiect al mult prea multor speculații și teorii filosofice. De aceea privirea sufletului, în loc de a fi îndreptată către seriozitatea pe care ea o reclamă, este mai curând abătută de la aceasta. Dar, în pofida acestui fapt, se poate constata înțelepciunea instinctelor omenești care împiedică sufletul să intre în lumea spirituală cât timp nu este capabil de a dobândi experiența propriei sale maturități. Câtă satisfacție în faptul că prima întâlnire importantă pe care o avem în lumea suprasensibilă este cea cu propria noastră ființă, în toată realitatea sa, pe care trebuie să o perfecționăm de-a lungul evoluției omenerii!

Putem spune că în om se află o ființă care veghează cu solitudine la granița care trebuie trecută în momentul intrării în lumea spirituală. Această ființă spirituală care se află în om și care este omul însuși - inaccesibil pentru conștiința obișnuită, așa cum este ochiul pentru propria sa privire - este „Păzitorul Pragului” lumii spirituale. Învățăm să-l cunoaștem nu pentru că suntem efectiv el însuși, ci, fiind într-un anumit fel în afara lui, ne plasăm în fața lui ca o altă persoană.

Consolidarea facultăților sufletului, pe care o necesită și celelalte experiențe oculte, duce și la perceperea „Păzitorului Pragului”. Căci nu numai că întâlnirea cu „Păzitorul” este pentru privirea clarvăzătoare o problemă de cunoaștere, dar nu ar trebui crezut că această întâlnire nu are loc decât pentru omul devenit clarvăzător. Orice om, de fiecare dată când doarme, se află în condițiile în care această întâlnire are loc; el se află în fața lui însuși la fel cum ar fi în fața „Păzitorului Pragului”, atât timp cât durează somnul. Fapt este că în somn sufletul se ridică către ființa sa suprasensibilă. Numai că forțele sale interioare nu sunt destul de puternice pentru a produce conștiința de sine însuși.

Pentru a înțelege bine experiențele oculte, mai ales la prima și delicata lor apariție, este deosebit de important să ai în vedere faptul că sufletul poate foarte bine să nu fie cu totul novice în viața suprasensibilă, fără ca totuși să fie capabil să aibă despre această viață o cunoaștere profundă. Clarvederea debutează prin forme aproape imperceptibile. Astfel, adesea, așteptându-ne să vedem lucruri aproape tangibile, lăsăm să treacă impresii de natură clarvăzătoare, care se strecoară fără să le remarcăm sau să vrem să le recunoaștem ca atare. Ele se prezintă astfel, încât să fie imediat uitate. Apărând în câmpul conștiinței, sunt atât de slabe încât, ca și norii ușori, rămân complet neobservate. Pentru acest motiv și, de asemenea, pentru că, în general, se așteaptă de la clarvedere cu totul altceva decât este ea la început, multe persoane care caută cu seriozitate să pătrundă în lumea spirituală nu ajung la aceasta.

Sub acest raport, întâlnirea cu „Păzitorul Pragului” este de asemenea importantă. Când eforturile sufletului au fost dirijate spre cunoașterea de sine însuși, această întâlnire nu va fi decât ca o primă și ușoară alunecare a unei vederi spirituale; ea se va uita totuși mai greu decât alte impresii suprasensibile, fiindcă suntem interesați de propria noastră ființă mult mai mult decât de altceva.

Nu există temeii ca întâlnirea cu „Păzitorul” să fie în mod necesar printre primele experiențe oculte avute în vedere. Consolidarea sufletului se realizează în diferite moduri. Sufletul se poate orienta în așa fel, încât să vadă apărând la orizontul său spiritual, înaintea acestei întâlniri, alte ființe sau evenimente. Totuși întâlnirea cu „Păzitorul Pragului” nu se va lăsa mult așteptată, o dată ce am intrat în lumea spirituală.

DESPRE SENTIMENTUL „EULUI”, DESPRE CAPACITATEA SUFLETULUI

DE A IUBI ȘI DESPRE RAPORTURILE SALE CU LUMEA ELEMENTARĂ

Când sufletul omenesc intră în mod conștient în lumea elementară, el este obligat să-și transforme multe din concepțiile pe care le-a dobândit în cadrul lumii sensibile. Datorită creșterii corespunzătoare a forțelor sale, sufletul devine capabil de a opera această transformare. El nu pierde terenul solid pe care trebuie să-și edifice viața interioară, când intră în lumea elementară, dacă nu se sperie de ce trebuie întreprins pentru consolidarea forțelor sale, consolidare de care poate să-i fie frică. Concepțiile dobândite în lumea fizică sensibilă nu ne barează intrarea în lumea elementară decât atunci când vrem cu orice preț să le păstrăm așa cum le-am avut în acea lume, ca urmare a ceea ce numim *obisnuință*. Este, de altfel, cu totul normal ca conștiința, care, la început, nu cuprinde decât lumea sensibilă, să se *obișnuiască* să considere ca posibile doar formele care provin din această lume, lucru care nu este numai natural, ci chiar *necesar*. Viața sufletului nu ar ajunge niciodată la fermitatea interioară necesară, la soliditatea necesară, dacă nu ar dezvolta în lumea sensibilă o conștiință vie, în niște concepții rigide, riguros impuse. Prin ceea ce rezultă din legătura sa cu lumea sensibilă, sufletul este capabil să intre în lumea elementară fără a-și pierde independența, individualitatea sa bine definită. Această consolidare a vieții interioare este necesară, pentru ca atunci când sufletul intră în lumea elementară să se poată folosi de independența sa în deplină conștiință. Dacă sufletul este prea slab pentru a face experiențe conștiente în lumea elementară, intrând în această lume el vede dispărându-i independența, așa cum dispare o gândire prea puțin consolidată în suflet, pentru a se menține în el ca o amintire distinctă. În acest caz, sufletul nu poate pătrunde cu conștiința sa în lumea superioară. El este împiedicat să pătrundă în lumea superioară de acea ființă suprasensibilă pe care am numit-o „Păzitorul Pragului”. În cazul în care, ademenit de dorința cunoașterii superioare, sufletul a reținut totuși în conștiința sa câteva experiențe din lumea suprasensibilă, la revenirea în lumea fizică, aceasta poate deveni cauza unor tulburări mintale. Un pericol de acest gen este evitat dacă se cultivă cu grijă deosebită facultatea de discernământ normal, așa cum ea se dobândește în lumea sensibilă. Datorită consolidării acestei facultăți, sufletul reușește să stabilească un raport corect între el și fenomenele și ființele lumilor superioare. Pentru a trăi în mod conștient în aceste lumi, sufletul trebuie să dețină o forță care nu se poate desfășura cu aceeași intensitate în lumea sensibilă ca în lumile superioare. Este vorba de forța care ne determină să ne dăruim la ceea ce încercăm. Trebuie să ne adâncim în experiența ocultă; trebuie să poți deveni una cu ea, și aceasta într-un astfel de grad, încât să te poți contempla pe tine însuși în afara propriei tale ființe și să te simți contopit cu cealaltă ființă. Trebuie ca propria ființă să se metamorfozeze în cealaltă ființă, obiect al experienței oculte. Dacă nu posedăm această facultate de transformare, nu putem face experiențe veridice în lumile superioare. Toate aceste experiențe sunt bazate pe faptul că omul își dă acum seama de această transformare specială, prin care viața sa este combinată cu o ființă care, datorită naturii sale, o modifică pe a celuilalt. În această

metamorfozare, în acest mod de a te simți una cu alte ființe, constă viața în lumile superioare. Astfel învățăm să cunoaștem ființele și fenomenele acestor lumi, constatăm ce avem comun cu o ființă sau alta, sau de ce datorită propriei ei naturi ne simțim departe de altă ființă.

Unele nuanțe ale experiențelor interioare, în special când este vorba de lumea elementară, pot fi numite simpatie și antipatie. Întâlnești, de exemplu, o ființă sau un fenomen și simți ivindu-se în suflet o experiență căreia i se poate da numele de simpatie. Prin această experiență de simpatie se cunoaște natura ființei sau fenomenului elementar. Dar experiențele de simpatie și de antipatie nu trebuie luate în considerare numai în raport cu gradul lor de intensitate. În timp ce în lumea fizică sensibilă nu se vorbește decât de simpatii sau antipatii mai mult sau mai puțin puternice ori mai mult sau mai puțin slabe, în lumea elementară se distinge nu numai gradul intensității simpatiilor și antipatiilor, ci și ceea ce corespunde aici culorilor lumii sensibile. La fel cum se trăiește într-o lume sensibilă multicoloră, se poate trăi și într-o lume elementară cu nuanțe variate de simpatie și antipatie.

Mai adăugăm faptul că noțiunea de „antipatie” întrebuințată în raport cu regnul elementar nu implică faptul că ne-am îndepărta interior de acest regn; aici cuvântul „antipatic” desemnează pur și simplu o calitate a ființei sau a fenomenului elementar, care se completează printr-o calitate simpatice a unei alte ființe sau fenomen, așa cum, spre exemplu, în lumea sensibilă albastrul are roșul drept culoare complementară.

Am putea vorbi de un „simț” pentru lumea elementară pe care omul este capabil să-l trezească în corpul său eteric. Acest simț percepe simpatiile și antipatiile, așa cum în lumea sensibilă ochiul percepe culorile și urechea sunetele. La fel cum în lumea sensibilă un obiect pare roșu și un altul albastru, tot astfel ființele lumii elementare iluminează conștiința clarvăzătoare cu razele lor nuanțate de simpatie și antipatie.

Nu este vorba de un fenomen rezervat numai sufletului treaz și clarvăzător; el este *mereu* prezent pentru orice suflet omenească, făcând parte din esența vieții sale, dar conștiința obișnuită nu cunoaște această latură a ființei omenești. Omul poartă în el corpul său eteric; raporturile acestuia cu ființele și fenomenele lumii elementare sunt numeroase, iar simpatiile și antipatiile care-l leagă de acesta se schimbă încontinuu.

Sufletul, în calitate de ființă eterică, nu poate rămâne tot timpul sub acțiunea efectivă a acestor simpatii și antipatii. La fel cum în viața fizică starea de veghe trebuie să cedeze locul stării de somn, tot astfel, în lumea elementară, după experiența simpatiilor și antipatiilor, trebuie să urmeze o altă stare. Sufletul poate să se sustragă tuturor simpatiilor și antipatiilor și să-și trăiască doar viața sa, observându-și numai ființa proprie și concentrându-și aici sentimentele. Chiar și această concentrare de sentimente poate atinge un nivel de intensitate, încât să

poată vorbi de o „voință” a ființei însăși.

Este vorba de o stare a vieții sufletului dificil de descris, fiindcă, în puritatea sa, în originalitatea sa, ea nu poate fi comparată, în lumea sensibilă, decât cu sentimentul puternic și pur al „eului”, al individualității sufletului. Pentru lumea elementară această stare s-ar putea descrie în felul următor: în fața acestei uitări de sine însuși, necesară pentru experiențele de simpatie și antipatie, sufletul se simte impulsivat să-și zică: „*Eu vreau să-mi aparțin numai mie însumi*, să nu trăiesc decât în mine. Și printr-un fel de act de *voință* sufletul se smulge din această stare de uitare. Pentru lumea elementară, această viață concentrată asupra sieși este într-un anumit fel starea de somn, în timp ce dăruirea față de unele fenomene și ființe corespunde stării de veghe. Dacă sufletul omenesc este treaz în lumea elementară și vrea să se concentreze asupra propriei sale vieți, cu alte cuvinte, dacă el încearcă, dacă simte nevoia „somnului elementar”, poate să și-l asigure, revenind aici cu sentimentul „eului” deplin dezvoltat în starea de veghe din viața fizică. Viața fizică, pătrunsă de sentimentul „eului”, este tocmai somnul elementar. El constă într-o smulgere a sufletului din experiențele elementare. Este literalmente exact să susții că, pentru cunoașterea clarvăzătoare, viața sufletului în lumea sensibilă este un somn spiritual.

Dacă omul posedă o clarvedere *normal dezvoltată*, trezindu-se în lumea superioară, el păstrează amintirea experiențelor pe care sufletul său le-a făcut pe plan fizic. Continuitatea acestei amintiri este necesară; altfel s-ar ajunge în situația că alte ființe și fenomene ar fi prezente în câmpul conștiinței; în situația menționată, ar dispărea ființa însăși. În acest caz, ea nu ar ști nimic de sine; nu ar avea propria sa viață spirituală; celelalte ființe și fenomene i-ar năpădi sufletul. Dacă luăm în considerare cele menționate, înțelegem că în interesul dezvoltării normale a clarvederii trebuie să dăm importanță deosebită formării unui puternic „sentiment al eului”. Ceea ce nu înseamnă că clarvederea dezvoltă în acest sentiment al „eului” ceva ce sufletul nu ar avea prin el însuși. Clarvederea ajută numai la a cunoaște ceea ce e mereu prezent în profunzimile sufletului, dar care rămâne totuși ascuns cunoașterii obișnuite, așa cum evoluează ea în lumea sensibilă.

Sentimentul „eului” *nu provine* din corpul eteric, ci din sufletul care devine conștient de el însuși în corpul fizic sensibil. Dacă sufletul, devenind clarvăzător, nu este încă în posesia acestui sentiment al „eului” datorită experiențelor sale în lumea sensibilă, el va constata că este insuficient înarmat pentru experiențele din lumea elementară.

Pentru conștiința omenească este esențial ca sentimentul „eului” (experiența pe care o face sufletul cu „eul”), deși este prezent în lumea sensibilă, să fie mai puțin legat de această lume, ceea ce îi permite să facă educația forței morale celei mai nobile; a *altruismului*. Dacă sentimentul „eului” s-ar amesteca cu experiențele conștiente ale sufletului din interiorul lumii sensibile, impulsurile și concepțiile morale nu s-ar putea dezvolta normal. Ele nu ar putea produce rodul *iubirii*.

Dăruirea de sine, această forță instinctivă a lumii elementare, nu trebuie confundată cu ceea ce se desemnează prin iubire în viața omenească. Dăruirea de sine elementară constă în a te regăsi *pe tine însuși* într-o altă ființă sau fenomen, în timp ce *iubirea* constă în a îngloba conștiința altuia în propriul tău suflet. Pentru a se putea manifesta, acest sentiment trebuie să se aștearnă într-un anumit fel ca o pânză asupra sentimentului „eului” prezent în profunzimile sufletului. Sufletul ale cărui forțe egoiste sunt estompate poate să-și dezvolte facultatea de a resimți în el însuși suferințele și bucuriile unei alte ființe, iar iubirea, care produce adevărata moralitate în viața omenească, își dezvoltă și ea roadele. Pentru om, iubirea este fructul cel mai important al vieții sale în lumea sensibilă. Pătrunzând esența iubirii, a altruismului, înțelegem procedeul prin care spiritualul se manifestă în lumea sensibilă, în tot adevărul său. Am spus că este în natura suprasensibilului de a se metamorfoza în altceva. Deși spiritualul din omul fizic se transformă pentru a diminua sentimentul „eului” și a retrăi în iubire, acest spiritual rămâne fidel propriilor sale legi elementare. Putem spune că, prin conștiința clarvăzătoare, sufletul omenesc se trezește în lume, dar trebuie tot așa de bine spus că, *în iubire, spiritualul se trezește în interiorul lumii sensibile*. Acolo unde apar în viață iubirea și altruismul se percepe suflul magic al spiritului care străbate lumea simțurilor.

Iată de ce clarvederea normal dezvoltată nu poate vreodată slăbi simpatia morală, iubirea. În măsura în care sufletul se familiarizează cu lumile spirituale, el simte lipsa de iubire, de simpatie, ca o renegare a spiritului însuși.

Experiențele conștiinței clarvăzătoare în formare dezvoltă particularități cu totul speciale în raport cu ceea ce tocmai s-a spus mai înainte. În timp ce sentimentul „eului” - necesar în orice caz pentru investigațiile oculte - slăbește cu ușurință, asemenea unei gândiri vagi în curs de a se stinge, sentimentele de ură, rigiditatea, impulsurile imorale sunt cauzate de experiențe care marchează puternic viața sufletului, după intrarea sa în lumea suprasensibilă; ele se ridică în fața sufletului ca reproșuri puternice și luând forma unor imagini cu un aspect hidios. În cazul acesta, pentru a scăpa de tulburarea produsă de imaginile respective, conștiința clarvăzătoare recurge adesea la un expedient; ea pândește, pentru a le stăpâni, niște forțe spirituale capabile să slăbească impresiile acestor imagini. Dar aceste forțe, străbătând sufletul, alterează clarvederea dobândită și o abat de la sferile binefăcătoare ale lumii spirituale, pentru a o orienta spre cele rele.

Dimpotrivă, iubirea adevărată, adevărata bunăvoință sunt în același timp experiențe ale sufletului, care dezvoltă forțele conștiinței, favorizând clarvederea. Dacă se spune pe drept că sufletul trebuie să treacă printr-o anumită pregătire înainte de a fi capabil de experiențe în lumea superioară, se poate foarte bine adăuga și faptul că adevărata capacitate de iubire, înclinația către o reală bunăvoință omenească și simpatie sunt printre mijloacele pregătitoare necesare pentru atingerea acestui scop.

Un sentiment al „eului” dezvoltat fără măsură în lumea sensibilă acționează în

contrasens cu moralitatea. Un sentiment al „eului” prea puțin dezvoltat face ca sufletul, care în realitatea superioară suportă furtunile sau valurile simpatiilor și antipatiilor elementare, să fie lipsit de siguranță interioară și de consistență. Acestea presupun un sentiment al „eului”, provenind din experiențele în lumea sensibilă, suficient de puternic în corpul eteric, care rămâne inconștient în viața obișnuită. Dar dezvoltarea unei dispoziții a sufletului cu adevărat morală impune ca sentimentul „eului”, deși prezent, să fie totuși slăbit de înclinațiile spre bunătate și iubire.

DESPRE GRANIȚA DINTRE LUMEA SENSIBILĂ ȘI LUMILE SUPRASENSIBILE

Pentru a înțelege raporturile diferitelor lumi între ele trebuie avute în vedere mai multe aspecte. O forță care produce într-o anumită lume un efect conform sensului ordinii cosmice poate fi opusă acelei ordini cosmice, atunci când se dezvoltă într-o altă lume. În consecință, pentru ființa omenească este necesar ca în corpul său eteric să fie prezente cele două forțe opuse: facultatea de a se metamorfoza în alte ființe și puternicul sentiment al „eului”. În lumea sensibilă, sufletul omenesc nu-și poate desfășura aceste două forțe fără a le atenua. În lumea elementară, aceste forțe sunt prezente astfel încât, echilibrându-se, fac ființa omenească durabilă, viabilă, așa cum somnul și starea de veghe fac posibilă viața omenească în lumea sensibilă. Niciodată raportul a două forțe de acest gen nu ar putea fi în așa fel ca una din ele să o înăbușe pe cealaltă; și una și cealaltă trebuie să-și poată desfășura activitățile contrabalansându-se reciproc.

Dar numai în lumea elementară sentimentul „eului” și facultatea de metamorfozare pot acționa astfel una asupra alteia, în lumea fizică doar rezultatul acestei acțiuni reciproce și a acestei combinații a celor două forțe se poate manifesta în conformitate cu ordinea cosmică. Dacă facultatea de metamorfozare a omului ar acționa în lumea sensibilă la același nivel la care ea trebuie să acționeze în corpul eteric, sentimentul pe care sufletul omenesc l-ar avea despre el însuși nu ar fi conform legilor corpului fizic. În lumea sensibilă, corpul fizic îi imprimă omului amprenta sa bine definită, datorită căreia el apare în lume ca o personalitate distinctă. Nu la fel stau lucrurile cu corpul eteric, în raport cu lumea elementară. Aici, pentru a fi în mod plener om, trebuie să poți lua formele cele mai variate; în caz contrar, suntem condamnați la o izolare completă; nu am avea nici o altă cunoaștere în afara celei de sine însuși; nu am simți nici o afinitate cu ființele sau fenomenele lumii elementare, care ar fi ca și inexistente.

Dimpotrivă, dacă sufletul omenesc ar dezvolta în lumea sensibilă facultatea de metamorfozare de care are nevoie în lumea elementară, și-ar pierde individualitatea. El ar trăi în contradicție cu sine însuși. Pentru lumea fizică această facultate de metamorfozare trebuie să fie o forță rezidând în străfundurile sufletului, o forță care constituie dispoziția fundamentală a sufletului, dar nedeșăsurându-se în lumea sensibilă.

Conștiința clarvăzătoare trebuie să se familiarizeze cu această facultate de metamorfozare, în caz contrar ea ar fi incapabilă să facă observații în lumea elementară. Așadar, conștiința clarvăzătoare își însușește o facultate de care trebuie să se folosească numai atât timp cât se află în lumea elementară, dar care trebuie să se stingă de îndată ce ea reintră în lumea simțurilor. Conștiința clarvăzătoare trebuie să respecte întotdeauna *granița* dintre cele două lumi; ea nu trebuie să acționeze în lumea sensibilă cu ajutorul facultăților care-i corespund unei lumi superioare. Dacă, deși, știindu-se în lumea fizică, sufletul i-ar permite facultății de metamorfozare a corpului său eteric să continue a acționa, conștiința obișnuită s-ar umple de concepții care n-ar corespunde la nici o realitate a lumii fizice și, din această cauză, viața mintală ar fi tulburată. Conștiința clarvăzătoare nu se poate dezvolta în mod normal decât cu condiția ca *frontiera* dintre cele două lumi să fie respectată.

Când vrem să ajungem la conștiința clarvăzătoare, trebuie vegheat ca, prin cunoașterea lumilor superioare, să nu se poată strecura nici o tulburare în conștiința obișnuită.

Învățând să-l cunoaștem pe „Păzitorul Pragului”, înțelegem care este starea sufletului în lumea sensibilă și în ce măsură posedă ea forța necesară pentru a elimina din conștiința fizică sensibilă influența forțelor și facultăților oculte care trebuie să fie excluse din ea. Pătrunzând în lumea suprasensibilă fără a fi înarmat de cunoașterea de sine datorată „Păzitorului Pragului”, putem fi subjuogați de experiențele din această lume. Aceste experiențe se pot strecura în conștiința fizică sensibilă ca niște imagini iluzorii. Ele apar, în cazul acesta, cu caracter de senzații fizice și urmează ca pe nedrept sufletul să vadă în ele niște realități. Clarvederea normal dezvoltată nu va percepe niciodată imaginile lumii elementare ca reale, în sensul în care conștiința fizică sensibilă trebuie să considere ca reale experiențele sale din lumea sensibilă. A stabili adevăratul raport între imaginile lumii elementare și realitatea la care ele corespund, ține de facultatea de metamorfozare a sufletului.

Cealaltă forță necesară corpului eteric - puternicul sentiment al „eului” - nu trebuie nici ea să pătrundă în viața sufletului din lumea sensibilă cum, pe bună dreptate, o face în lumea elementară. Dacă totuși o face, ea provoacă în lumea sensibilă înclinații imorale care provin din egoism.

Aici este punctul în care știința ocultă descoperă originea „răului” în activitatea omenească. Ar însemna să contestăm ordinea cosmică, dacă am admite că răul ar putea să existe și fără forțele care constituie izvorul, obârșia răului. Fără acestea, ființa eterică a omului nu ar putea dezvolta în lumea elementară forțele considerate bune, cu condiția ca activitatea lor să rămână limitată la lumea elementară, dar care sunt totuși producătoare de rău prin faptul că nu rămân liniștite în străfundurile sufletului, pentru a regla aici raportul omului cu lumea elementară, ci sunt transferate în sfera vieții fizice, unde se transformă în

înclinații egoiste, care se opun facultății de a iubi și devin chiar prin aceasta cauza unor acțiuni imorale.

Dacă sentimentul puternic al „eului” trece din corpul eteric în corpul fizic, prin aceasta se realizează nu numai o consolidare a egoismului, ci și o slăbire a corpului eteric. Conștiința clarvăzătoare este obligată să constate că, cu cât egoismul este mai mare în viața fizică sensibilă, cu atât sentimentul „eului”, necesar pentru intrarea în lumea suprasensibilă, este mai slăbit. În străfundurile sufletului, egoismul nu fortifică, ci slăbește omul.

Când omul traversează poarta morții, efectul egoismului dezvoltat în viața dintre naștere și moarte se manifestă în așa fel, încât sufletul este slăbit pentru experiențele lumii suprasensibile.

DESPRE FIINȚELE LUMII SPIRITUALE

Pătrunzând, cu ajutorul conștiinței clarvăzătoare, în lumea suprasensibilă, sufletul începe să ia cunoștință de sine într-un mod despre care nu-și putea face nici o idee în lumea simțurilor. El află că facultatea sa de metamorfozare îi permite să cunoască ființe cu care are un grad de afinitate mai mare sau mai mic; dar își dă seama, de asemenea, că în lumea suprasensibilă întâlnește și ființe cu care trebuie să se compare pentru a învăța să se cunoască pe sine. În plus, el remarcă faptul că aceste ființe au devenit în lumile suprasensibile ceea ce a devenit el însuși prin experiențele sale în lumea simțurilor. În lumea elementară, în fața sufletului omenesc apar ființe care au dezvoltat în *această* lume forțe și facultăți pe care omul nu și le poate dezvolta decât dacă este purtătorul unui corp fizic, în același timp cu un corp eteric și cu celelalte organe suprasensibile ale ființei sale.

Ființele despre care este vorba aici nu au un corp fizic sensibil. Ele s-au dezvoltat în așa fel, încât, prin corpul lor eteric, posedă în fapt calitățile sufletești pe care omul le obține prin intermediul corpului fizic. Deși până la un anumit punct ele sunt asemănătoare omului, aceste ființe se deosebesc totuși de el prin faptul că nu sunt supuse legilor lumii sensibile. Ele nu au simțurile pe care le posedă omul. Știința lor se aseamănă cu cea a oamenilor, numai că nu au dobândit-o cu ajutorul simțurilor, ci lăsând într-un anumit fel să le apară reprezentările și celelalte experiențe ale sufletului din adâncurile ființei lor. Viața lor interioară este ca un depozit în interiorul lor; ele o extrag din adâncul sufletelor lor, așa cum omul extrage reprezentările din memorie.

Omul învață astfel să cunoască ființe care au devenit în lumea suprasensibilă ceea ce poate deveni el în lumea simțurilor. Din acest punct de vedere, în ordinea cosmică aceste ființe se află cu o treaptă mai sus decât omul, deși, într-un anumit sens, se poate spune că ele îi sunt asemănătoare. Ele formează un regn de ființe deasupra omului, o ierarhie cu o treaptă mai ridicată în succesiunea de ființe. Corpul eteric al acestor ființe - cu toată analogia de structură - este diferit de

corpul eteric al omului. În timp ce corpul eteric suprasensibil al pământului este urzit din simpatii și antipatii ale corpului eteric al omului, aceste ființe nu sunt legate de pământ prin viața sufletului lor.

Dacă omul observă ce experiențe fac aceste ființe cu ajutorul corpului lor eteric, află că ele sunt asemănătoare celor pe care le face omul în sufletul său. Ele au gândire; au sentimente și o voință, dar cu ajutorul corpului eteric dezvoltă ceva ce omul nu poate dezvolta decât cu ajutorul corpului fizic. Prin corpul lor eteric ele ajung la o conștiință a propriei lor ființe; omul nu ar putea ști nimic despre o ființă suprasensibilă dacă nu ar aduce în lumile superioare ceea ce dobândește ca forțe în corpul său fizic sensibil.

Conștiința clarvăzătoare învață să cunoască aceste ființe, devenind capabilă să observe cu ajutorul corpului eteric omenesc. Ea ridică sufletul omenesc în lumea în care aceste ființe își au sediul și câmpul lor de acțiune. Numai când sufletul devine conștient de el însuși în această lume apar imagini și reprezentări în conștiința sa și ele îi mijlocesc cunoașterea acestor ființe. Deoarece aceste ființe nu intervin direct în lumea fizică, ele nu intervin nici în corpul omenesc fizic sensibil. În ceea ce privește experiențele care se pot face cu ajutorul acestui corp, acestea sunt inexistente. Sunt ființe spirituale (suprasensibile) care, într-un anumit fel, nu ating lumea sensibilă.

Dacă omul nu percepe limita dintre lumea simțurilor și lumea suprasensibilă, este posibil ca anumite imagini suprasensibile care nu exprimă veridic natura acestor ființe să se strecoare în conștiința sa fizică sensibilă.

Aceste imagini apar deoarece omul devine conștient de ființele luciferice și ahrimanice, care au aceeași natură ca ființele suprasensibile pe care le-am descris mai sus, dar care, contrar acestora, și-au mutat sediul și câmpul de acțiune în lumea pe care omul o percepe ca lume sensibilă.

Când, prin conștiința clarvăzătoare, omul contemplă din înaltul lumii superioare ființele luciferice și ahrimanice, după ce a învățat, datorită experienței „Păzitorului Pragului”, să respecte riguros limita între această lume și lumea sensibilă, în acest caz el învață să cunoască aceste ființe în realitatea lor. Învață să le distingă de alte ființe spirituale care au rămas în câmpul de acțiune corespunzător naturii lor. Numai plasându-se în acest context, știința spiritului poate descrie ființele luciferice și ahrimanice. Se descoperă atunci că domeniul de acțiune al ființelor luciferice nu este lumea fizică sensibilă, ci lumea elementară. Când în sufletul omenesc pătrunde ceea ce apare ca imagini ale valurilor acestei lumi elementare și când aceste imagini exercită acțiunea lor însuflețitoare sau întăritoare în corpul eteric al omului, fără a lua în suflet forma unei existențe iluzorii, ființa luciferică poate fi prezentă în aceste imagini fără ca ea să acționeze contrar ordinii cosmice. Această ființă exercită atunci o acțiune *eliberatoare* asupra ființei omenești; ea o ridică deasupra condițiilor pur materiale în care se află în lumea fizică. Dacă sufletul omenesc introduce în lumea fizică sensibilă

viața pe care nu ar trebui s-o trăiască *decât* în lumea elementară și dacă permite ca antipatiile și simpatiile, care nu ar trebui să existe decât în corpul eteric, să treacă în sentimentele legate de corpul fizic, ființa luciferică dobândește prin acest suflet o influență care se opune ordinii cosmice generale. Această influență se întâlnește peste tot unde, în simpatiile și antipatiile din lumea sensibilă, acționează o forță diferită de cea iubire care constă în a lua parte, prin sentiment, la viața altor ființe care evoluează în lumea sensibilă. Aceste ființe pot fi iubite pentru calitățile pe care le arată celui care le iubește; în acest caz, nici un element luciferic nu se va putea strecura în iubire. Iubirea care se bazează pe calitățile ființei iubite, care se manifestă în existența sensibilă, nu suferă amprenta luciferică. Iubirea care își are temeiul în ființa care iubește înclină către influența luciferică. O ființă pe care o iubim pentru unele calități către care tindem în mod natural este iubită prin intermediul sufletului accesibil elementului luciferic.

Nu trebuie niciodată spus deci că elementul luciferic este neapărat rău. Sufletul omenesc trebuie să iubească fenomenele și ființele lumilor suprasensibile în sensul elementului luciferic. Ordinea cosmică nu este încălcată decât dacă dirijăm către sensibil categoria de iubire prin care ar trebui să ne simțim atrași către suprasensibil. Iubirea suprasensibilului înflăcărează pe bună dreptate sentimentul „eului” în cel care iubește; iubirea la care se aspiră în lumea simțurilor corespunde unei tentații luciferice. Iubirea spiritualului, căutată pentru folosul „eului”, are un efect *liberator*; iubirea sensibilului, căutată din cauza „eului”, nu are efect liberator; dimpotrivă, satisfacția care rezultă din aceasta încătușează „eul”.

Ființele ahrimanice acționează în raport cu sufletul rațiunii ca ființele luciferice în raport cu sufletul senzației. Ele țintuiesc gândirea în lumea sensibilă.

Gândirea nu este importantă decât dacă se prezintă ca parte a marii ordini cosmice a gândirii, care însă nu se poate afla în existența sensibilă. În lumea care conține firele din care este urzită țesătura vieții sufletului omenesc, elementul ahrimanic este necesar ca contrapondere a elementului luciferic. Fără elementul luciferic sufletul și-ar risipi viața în observații visătoare asupra existenței sensibile și nu s-ar simți deloc stimulat să se ridice deasupra ei. Fără reacția elementului ahrimanic sufletul ar cădea sub dominația elementului luciferic; el nu ar aprecia la justa sa valoare importanța lumii sensibile, deși aceasta conține, în parte, condițiile necesare existenței sale. Sufletul ar vrea să nu știe nimic de lumea materială. Elementul ahrimanic își arată adevărata sa semnificație când conduce sufletul spre asimilarea lumii simțurilor, într-un mod adecvat acesteia din urmă, pe care o apreciază așa cum este și nu se atașează de elementele sale evident și necesar trecătoare.

Este absolut imposibil să spui că se poate scăpa de sub influența elementelor ahrimanice și luciferice extirpându-le din noi. Dacă, de exemplu, am extirpa din noi elementul luciferic, nu am mai putea aspira în sufletul nostru spre suprasensibil; dacă am extirpa elementul ahrimanic, nu am mai conferi lumii

sensibile toată partea sa de importanță. Ne situăm într-un raport corect cu oricare din aceste două elemente, dacă îi opunem contrapondera celuilalt. Efectele dăunătoare ale existenței acestor două ființe cosmice derivă numai din faptul că ele pot acționa câteodată fără a găsi în forța opusă o limită care să le permită a se armoniza.

DESPRE FIINȚELE SPIRITUALE COSMICE

Când conștiința clarvăzătoare re trăiește în lumea elementară, ea găsește aici ființe care pot desfășura în această lume unele modalități de existență pe care omul nu le dobândește decât în lumea sensibilă. Aceste ființe nu percep individualitatea lor - „eu” lor - prin sentiment, așa cum o face omul în lumea simțurilor; ele pătrund acest „eu” cu *voința lor* într-o măsură mult mai mare ca omul; *ele se vor ele însele*. Existența lor, așa cum o trăiesc, este produsul propriei lor voințe active. Dar, în ceea ce privește facultatea de a gândi, ele nu au sentimentul că își produc singure gândurile, așa cum face omul; își resimt toate gândurile ca pe niște inspirații, ca ceva ce nu este în ele, ci în cosmos, și radiază din cosmos în ființa lor. Pentru aceste ființe nu apare niciodată dubiul asupra faptului că gândurile lor reflectă forța gândirii creatoare, răspândită în lume. Ele nu gândesc gândurilor lor; ele gândesc gândurilor cosmice. Prin gândurile lor, aceste ființe trăiesc în gândurile cosmice. Dar se vor ele însele. Viața lor de sentiment se formează, se modelează conform felului lor de a voi și gândi. Ele simt că fac parte integrantă din univers; simt nevoia de a se realiza pe ele însele prin voință, într-un fel care să fie în acord cu ansamblul cosmic.

Dacă sufletul clarvăzător se familiarizează cu lumea acestor ființe, el reușește să-și facă o reprezentare exactă și despre propriul său mod de a gândi, de a simți și de a voi. Aceste facultăți ale sufletului omenesc nu s-ar putea dezvolta în lumea elementară, în corpul eteric al omului. În lumea elementară, voința omenească nu ar rămâne decât o ființă debilă, neavând mai multă consistență decât un vis, iar viața de gândire a omului, o lume de reprezentări vagă și trecătoare. Într-un cuvânt, aici nu s-ar putea naște sentimentul „eului”. Pentru toate aceste considerente, omul trebuie să fie înveșmântat într-un corp fizic.

Când sufletul omenesc clarvăzător se ridică din lumea elementară în lumea spirituală propriu-zisă devine conștient de el însuși, în condiții mult diferite de cele din lumea sensibilă, condiții care nu sunt identice nici cu cele din lumea elementară. În lumea elementară multe lucruri mai reamintesc încă de lumea sensibilă. În lumea spirituală ne aflăm în fața unor condiții complet noi. Aici ești paralizat în activitate, dacă nu posezi decât concepții care se pot dobândi în lumea sensibilă. Cu toate acestea, sufletul omenesc trebuie să-și consolideze în lumea sensibilă viața sa interioară, pentru a avea ce transporta din această lume în lumea spirituală și ce lăsa în această lume. Dacă am intra în lumea spirituală fără a avea o viață sufletească corespunzător consolidată, am cădea acolo într-o stare de inconștientă. Am fi ca o plantă în lumea sensibilă. Sufletul omenesc trebuie să

aducă în lumea spirituală tot ceea ce nu se arată în lumea simțurilor, dar se descoperă totuși în această lume prin disciplina ocultă. Trebuie să ne facem în lumea sensibilă niște reprezentări care sunt provocate de această lume, dar care totuși nu corespund în mod direct la nimic din ce se află aici. Tot ce reprezintă un obiect în lumea simțurilor sau ce ne zugrăvește un fenomen sensibil oarecare nu are nici o însemnătate în lumea spirituală. Ceea ce am putea percepe cu ajutorul simțurilor, ceea ce am putea exemplifica prin concepte care au valabilitate în lumea sensibilă, nu există în lumea spirituală. Intrând aici, este necesar, într-un anumit fel, să lăsăm în urma noastră tot ce este obiect de reprezentare materială. Dimpotrivă, reprezentările care s-au format în lumea sensibilă, fără raportare la un obiect sau un fenomen material, continuă să fie prezente în suflet când acesta pătrunde în lumea spirituală. Evident că printre asemenea reprezentări în această lume putem avea și reprezentări eronate. Când acestea, în momentul intrării în lumea spirituală, sunt prezente în conștiință, ele apar ca fiind greșite chiar prin natura lor și fac ca sufletul să fie cuprins de dorința de a se întoarce în lumea sensibilă sau în lumea elementară, pentru a înlocui aici prin reprezentări corecte pe cele eronate. Dar ceea ce aduce sufletul, în fapt, ca reprezentări corecte este primit acolo de forțe de aceeași natură; prin sentiment, sufletul percepe în lumea spirituală ființe a căror întregă viață interioară nu este altceva decât gândirea din interiorul „eului”. Aceste ființe au un corp care se poate numi corp de gândire sau corp mintal. În corpul de gândire, ființele despre care am vorbit devin conștiente de individualitatea lor, așa cum omul o face în lumea simțurilor. Printre reprezentările pe care le dobândește omul, există în primul rând anumite gânduri îmbibate de sentimente care sunt capabile să consolideze viața sufletului în așa măsură, încât ființele lumii spirituale să poate fi sesizate aici. Când sentimentul de dăruire de sine, care trebuie să fie dezvoltat, în vederea facultății de metamorfozare în lumea elementară, este destul de puternic pentru ca ființa străină în care sentimentul se metamorfozează să nu fie găsită numai simpatică sau antipatică, ci să poată retrăi în sufletul care se dăruiește cu caracterul său distinct, atunci intră în acțiune facultatea de a percepe lumea spirituală; în acest caz, ființele spirituale vorbesc sufletului, fiecare cu propriul său limbaj. În acest fel se naște un raport spiritual care constă într-un limbaj de gândire. Ne deschidem la gânduri, dar știm că *prin gânduri intrăm în contact direct cu niște ființe*. A trăi în ființe care nu numai că se exprimă în gânduri, dar a căror întregă esență se află în gândire, iată ce înseamnă a trăi în lumea spirituală.

În fața ființelor lumii elementare, sufletul are sentimentul că aceste ființe primesc iradierea gândurilor cosmice în propria lor ființă și că *vor* ca ele să fie în conformitate cu acea gândire cosmică care le străbate.

În fața ființelor care nu au nevoie să coboare până în lumea elementară pentru a ajunge la ceea ce omul atinge numai în lumea sensibilă, dar care au deja în lumea spirituală același nivel de existență, sufletul are sentimentul că aceste ființe constau numai din substanță-gândire. El simte nu numai că gândurile cosmice iradiază către ele, ci că *ele însele* trăiesc, cu propria lor ființă, în această țesătură mintală. Ele lasă gândurile cosmice să le umple în mod plenar de esența lor

mentală însuflețitoare. Viața lor se revarsă în percepția limbajului de gândire cosmică. Și *voința* lor constă în faptul că ele se pot manifesta pe *ele însele* prin gânduri. Această existență de gândire, care constituie existența lor, reacționează în mod necesar asupra lumii. Gânduri, care sunt niște ființe, vorbesc cu alte gânduri, care sunt de asemenea ființe.

Viața mentală omenească este imaginea reflectată a acestor ființe-gânduri spirituale. În perioada dintre moarte și o nouă naștere, sufletul este tot atât de strâns legat de această viață a ființelor-gânduri cât este de încătușat în lumea sensibilă de existența materială. Când la concepere sau prin naștere sufletul intră în existența materială, ființa-gândire permanentă a sufletului acționează astfel, încât inspiră destinul acestui suflet. Ceea ce a rămas în suflet din viețile pământești care au precedat viața actuală exercită asupra destinului omului o acțiune egală cu cea pe care o exercită în lume ființele-gânduri pure.

Când conștiința clarvăzătoare intră în această lume spirituală de ființe-gânduri vii, ea se simte în raporturi cu totul noi față de lumea sensibilă. Din lumea spirituală această lume îi apare ca o „altă lume”, tot așa cum îi apare din lumea sensibilă lumea spirituală. Dar pentru viziunea spirituală această lume materială a pierdut tot ceea ce poate fi perceput din ea în existența accesibilă simțurilor. Toate calitățile care sunt înțelese de simțuri sau de inteligența derivată din simțuri sunt ca și pierdute. Dimpotrivă, din punct de vedere al lumii spirituale, natura adevărată și autentică a lumii sensibile se revelează ca fiind ea însăși spirituală. În fața privirii sufletului care observă din înaltul lumii spirituale, în locul lumii materiale de altădată se înfățișează ființe spirituale care își desfășoară activitatea astfel, încât din convergența acestora se naște lumea; acea lume care, văzută prin simțuri, devine tocmai lumea pe care omul o are înaintea sa pe durata propriei sale existențe materiale. Văzute de la nivelul lumii spirituale, calitățile, forțele, substanțele etc. lumii sensibile dispar; ele se revelează ca fiind simple aparențe. Privind de la nivelul acestei lumi, nu ai înaintea ta decât ființe. În aceste ființe rezidă adevărata realitate.

În această privință, la fel stau lucrurile și cu lumea elementară. Aici, de asemenea, tot ce nu este realitate vie dispare, când este contemplată din înaltul lumii spirituale. Sufletul simte că și în această lume el are de-a face cu ființe care, îmbinându-și activitățile, impun o existență care, văzută prin organele simpatiei și ale antipatiei, apare tocmai ca existența sub forma sa elementară.

Cunoașterea lumilor suprasensibile constă în esență din faptul că *ființele* iau locul fenomenelor și calităților care apar în fața conștiinței în lumea sensibilă. Lumea suprasensibilă sfârșește prin a se revela ca fiind o lume constituită din ființe, iar ceea ce există în afara acestor ființe, ca expresia voinței lor. Dar și lumea sensibilă și lumea elementară apar de aceea ca fiind create prin activitatea ființelor spirituale.

DESPRE PRIMUL GERMENE AL CORPULUI FIZIC OMENESC

Mai înainte a fost vorba despre stările „lunară” și „solară”, care au precedat existența pământească. Conștiința clarvăzătoare, cufundându-se în epoca lunară, reușește să perceapă aici niște impresii care îi amintesc de cele din viața pământească. Dar când se întoarce până la foarte îndepărtata evoluție solară a pământului, privirea clarvăzătoare nu mai obține impresii asemănătoare. Această existență solară i se arată ca fiind formată exclusiv din ființe și operele lor. Pentru a ne face o idee corectă despre această existență solară, trebuie să facem abstracție de toate reprezentările care se obțin din domeniul vieții minerale și vegetale a pământului. Astfel de reprezentări nu pot servi decât pentru cunoașterea condițiilor inițiale de existență ale pământului însuși, iar prin reprezentările extrase din regnul vieții vegetale pentru cunoașterea epocii lunare care l-a precedat. Foarte vechea stare solară a pământului este înrudită cu reprezentări pe care le pot provoca indirect regnurile animal și omenesc ale naturii, dar care nu reproduc nimic din elementele datorită cărora acestea nu le apar decât simțurilor.

Conștiința clarvăzătoare a omului află în corpul eteric forțe eficiente, luând formă de imagini. Acestea din urmă exprimă felul în care s-a născut în viața cosmică primul germene al corpului eteric, datorită activității ființelor spirituale, în timpul vechii epoci solare. Observând dezvoltarea acestui germene de-a lungul epocilor lunară și pământească, se constată că el s-a transformat și că a sfârșit prin a deveni principiul activ al corpului eteric omenesc actual.

Pentru a înțelege corpul fizic, trebuie ținut seama și de o altă activitate a conștiinței omenesci. La început, corpul fizic apare ca o amprentă, ca o manifestare exterioară a corpului eteric. Dar, văzut mai de aproape, ne dăm seama că în existența sensibilă omul nu ar putea ajunge niciodată la o dezvoltare completă a ființei sale, dacă corpul fizic nu ar fi altceva decât simpla manifestare fizică sensibilă a corpului eteric. Dacă aceasta ar fi situația, omul ar ajunge într-o oarecare măsură să vrea, să simtă și să gândească, dar, niciodată aceste trei facultăți nu s-ar putea combina astfel, încât în sufletul omenesc să se nască conștiința care se exprimă în experiența (trăirea) „eului”. Acest fapt se revelează cu evidență deosebită, atunci când conștiința este în curs de a dobândi clarvederea. La început omul nu poate face experiența „eului” decât în lumea sensibilă, în timp ce este înveșmântat cu un corp fizic. Din această lume el poate apoi s-o transporte în lumea elementară și în lumea spirituală și să străbată cu ea corpurile sale eterice și astrale. Fiindcă omul este purtătorul unui corp eteric și al unui corp astral în care la început nu se producea experiența „eului”, el are un corp fizic, unde aceasta se poate realiza. Or, contemplat din înaltul lumii spirituale, corpul fizic omenesc implică existența unui element esențial care, chiar și din punct de vedere al lumii spirituale, nu se revelează în tot adevărul său. Când conștiința pătrunde clarvăzător în lumea spirituală, sufletul își asimilează

lumea ființelor-gânduri, dar experiența „eului”, așa cum poate fi transportată în această lume în urma consolidării facultăților sufletului, nu este țesută decât din gânduri cosmice; în lumea gândurilor cosmice sufletul nu percepe încă ceea ce în mediul ambiant se aseamănă cu propria sa ființă. Pentru a simți aceasta, trebuie ca sufletul să-și continue ascensiunea în suprasensibil. Sufletul trebuie să facă experiențe în care este părăsit chiar și de gânduri, astfel încât toate experiențele care îi vin de la simțuri și, de asemenea, facultățile de a gândi, de a simți și de a vrea sunt într-un anumit fel lăsate înapoia sa, pe drumul către înălțimile suprasensibile. Numai atunci se simte el una cu o esență care se află la baza universului, fiind anterioară la tot ceea ce este obiect de observație pentru omul fizic-eteric-astral. Omul se simte atunci într-o sferă încă și mai înaltă decât lumea spirituală pe care o cunoștea deja. Această lume, în care doar „eul” poate lua cunoștință de el însuși, o numim supraspirituală. Văzut de la nivelul acestei lumi, chiar domeniul ființelor-gânduri apare ca o lume exterioară. Transferată în această lume, conștiința suprasensibilă trece printr-o experiență care poate fi descrisă aproximativ ca în cele ce urmează. Aici se ajunge urmând din treaptă în treaptă calea conștiinței clarvăzătoare. Dacă sufletul se simte în corpul său eteric și dacă ambianța sa este formată de fenomenele și ființele lumii elementare, el știe că este în afara corpului fizic; dar acesta se menține ca ființă, deși, văzut din afară, el apare ca fiind transformat. Înaintea privirii spirituale se descompune în două părți, una fiind opera ființelor spirituale active, de la originile epocii pământeste până în prezent, cealaltă reprezentând ceva care exista deja în timpul vechii stări lunare a pământului. Așa stau lucrurile atât timp cât conștiința nu se desfășoară decât în lumea elementară. În această lume, conștiința poate să-și dea seama cum ființa fizică a omului s-a format în timpul vechii stări lunare. Dacă conștiința pătrunde în lumea spirituală, din nou o parte se separă de corpul fizic. Aceasta este partea care a fost formată în timpul stării lunare prin activitatea ființelor spirituale. Dar o altă parte rămâne. Este cea care exista deja în timpul epocii solare a pământului și care juca acolo rolul de ființă fizică omenească. Dar chiar din această ființă fizică mai exista ceva, dacă, din punct de vedere al lumii spirituale, luăm în considerare tot ceea ce, în timpul epocii solare, a rezultat din activitatea ființelor spirituale. Ceea ce mai rămâne atunci nu se manifestă decât din punct de vedere al lumii spirituale, ca faptul ființelor spirituale; acest element care persistă astfel se manifestă ca existând deja la începutul epocii solare. Trebuie deci urcat la o stare terestră anterioară epocii solare. În lucrarea mea Știința ocultă am încercat să justific denumirea de starea Saturn dată acestei faze a existenței terestre. În acest sens, pământul era Saturn înainte de a deveni Soare. În timpul acestei stări Saturn a procesului cosmic general s-a născut primul germene al corpului omenească fizic, datorită activității ființelor spirituale. Pe durata epocilor solară, lunară și pământescă, acest germene s-a modificat, prin noua activitate a altor ființe spirituale, astfel încât el a devenit corpul omenească fizic actual.

DESPRE „ADEVĂRATUL EU” AL OMULUI

Când sufletul devine conștient de el însuși în corpul său astral și când are ca ambianță a sa ființele-gânduri, el se află conștient în afara corpului fizic și, de asemenea, în afara corpului eteric. Dar, în același timp, el simte atunci că facultățile sale de a gândi, de a simți și de a vrea aparțin de un domeniu restrâns al lumii, în timp ce, prin natura ființei sale celei mai profunde, ar fi capabil să cuprindă mai mult decât ceea ce-i este dat în acest domeniu al lumii. Sufletul devenit clarvăzător în lumea spirituală poate să-și spună: „În lumea sensibilă eu sunt obligat să mă rezum la ceea ce îmi permite să observ corpul fizic; în lumea elementară suport restricțiile corpului eteric; în lumea spirituală sunt limitat de faptul că mă găsesc ca pe o insulă cosmică ale cărei maluri mărginesc facultățile mele de existență spirituală; dincolo de aceste maluri există o lume pe care aș putea-o percepe, dacă aș străbate perdeaua pe care, prin activitatea lor, o țin ființele-gânduri înaintea privirii mele spirituale". Sufletul este capabil să străbată această perdea dacă dezvoltă continuu facultatea darului de sine însuși pe care o cere și viața în lumea elementară. El are nevoie să sporească din ce în ce mai mult capitalul forțelor care maturizează în el viața în lumea fizică sensibilă, pentru a-l asigura în lumile suprasensibile împotriva slăbirii, tulburării sau chiar anihilării conștiinței sale. În lumea fizică sensibilă, sufletul poate concepe gânduri și nu are nevoie decât de forța de care dispune în mod natural, fără efort deosebit. În lumea elementară, gândurile slăbesc până devin ca niște vise care sunt uitate chiar în momentul când apar; ele nu ajung niciodată la conștiință, dacă sufletul, înainte de a intra în această lume, nu lucrează la consolidarea vieții sale interioare. În acest scop, el trebuie, înainte de toate, să-și intensifice forța voinței, deoarece în lumea elementară un gând nu mai este un simplu gând; el posedă o activitate interioară, o viață proprie. Trebuie să-l menținem prin voință, pentru a-l împiedica să nu iasă din sfera conștiinței. În lumea spirituală, gândurile sunt ființe vii și independente. Pentru ca ele să rămână în conștiință, sufletul trebuie să fie consolidat, încât să aibă în el însuși forța pe care o dezvoltă pentru el corpul fizic în lumea sensibilă și simpatiile și antipatiile corpului eteric în lumea elementară. În lumea spirituală, sufletul trebuie să renunțe la toate acestea. Aici experiențele lumii sensibile și ale lumii elementare nu mai sunt prezente pentru el decât ca niște amintiri. Și el însuși se află în afara acestor două lumi. Este înconjurat de lumea spirituală. Aceasta nu face la început nici o impresie asupra corpului astral. Sufletul învață să trăiască pentru el însuși din amintirile sale. Conținutul conștiinței sale se exprimă la început în felul următor: „Eu am fost și mă aflu acum în fața neantului". Dar când din astfel de experiențe ale sufletului apar amintirile, care nu sunt numai niște reproduceri ale fenomenelor sensibile sau elementare, dar care reprezintă experiențe libere mintale, suscitade de aceste fenomene, atunci începe un dialog în suflet între amintiri și aparentul „neant" al lumii spirituale ambiante. Ceea ce se naște din acest dialog formează apoi în conștiința corpului astral lumea reprezentărilor. La acest punct al evoluției sale, sufletul are nevoie de o forță care să-l facă capabil să se afle la marginea extremă a singurei lumi pe care o cunoștea și să suporte întâlnirea cu așa-zisul neant. Pentru viața sufletului acest așa-zis neant este la început în mod absolut un *adevărat neant*. Cu toate acestea, sufletul are mereu, într-un anumit fel, în spatele

lui, lumea amintirilor sale. El poate să se cramponeze de aceste amintiri. Este capabil să trăiască în ele. Și cu cât trăiește mai mult în ele, sufletul sporește forțele corpului astral. Cu această consolidare începe dialogul între existența sa trecută și ființele lumii spirituale. Dialogul îi dă sentimentul de sine însuși în calitate de ființă astrală. Pentru a întrebuița o expresie corespunzând tradițiilor antice, putem spune: sufletul omenesc devine conștient de ființa sa astrală în verbul cosmic. Aici, prin verbul cosmic trebuie înțelese acțiunile mintale ale ființelor-gânduri, care se desfășoară în lumea spirituală ca dialoguri de spirite, în sensul, totuși, că aceste dialoguri de spirite sunt pentru lumea spirituală ceea ce sunt acțiunile pentru lumea sensibilă.

Dacă sufletul vrea să treacă în lumea supraspirituală, el trebuie ca, prin propria sa voință, să-și elimine amintirile despre lumile fizică și elementară. Acest lucru poate să-l facă doar dacă din dialogul spiritelor scoate certitudinea că nu își va pierde complet existența extirpând din el tot ce îi dăduse până atunci conștiință. Sufletul trebuie să se plaseze înaintea unui abis spiritual și să-și lase acolo facultățile sale de a voi, de a simți și de a gândi. În conștiința sa, el trebuie să renunțe la trecutul său. La acest punct al evoluției, luarea hotărârii necesare înseamnă adormirea completă a conștiinței, dar nu cu ajutorul condițiilor corpului fizic și eteric, ci cu ajutorul voinței. Numai că trebuie să ne reprezentăm că această hotărâre nu vizează restabilirea stării de conștiință anterioară după un interval de inconștiență, ci, că, printr-un act de voință propriu, conștiința se cufundă cu adevărat în uitare. Nu trebuie pierdut din vedere că acest proces nu este posibil nici în lumea fizică, nici în lumea elementară, ci numai în lumea spirituală. Lumea fizică admite nimicirea, care se prezintă sub forma morții; în lumea elementară moartea nu există. Omul, în măsura în care aparține lumii elementare, nu poate muri; el nu poate decât să se transforme în altă ființă. În lumea spirituală nici o transformare radicală nu este posibilă în înțelesul strict al cuvântului; oricare ar fi metamorfozele ființei omenesci, trecutul trăit se manifestă în lumea spirituală ca o existență proprie. Dacă această existență, construită din amintiri, trebuie să dispară în lumea spirituală, este necesar ca sufletul însuși, printr-un act de voință, să o cufunde în uitare. Conștiința clarvăzătoare poate ajunge la această hotărâre după ce a cucerit forța sufletească necesară. Dacă ea ajunge la această stare, atunci din uitarea pe care ea însăși a provocat-o apare adevărata esență a „eului”. Lumea supraspirituală ambientă îi înlesnește sufletului omenesc cunoașterea acestui „adevărat eu”. Conștiința clarvăzătoare poate, așa cum a apărut în corpul eteric și în corpul astral, să apară și în „adevăratul eu”.

Acest „adevărat eu” nu este produsul clarvederii; el există în adâncurile oricărui suflet omenesc. Însă, ceea ce este pentru orice suflet omenesc o realitate inconștientă, deși inerentă naturii sale, pentru conștiința clarvăzătoare este obiect de cunoaștere.

După moartea fizică, omul se îmbibă încetul cu încetul de lumea spirituală ambientă. În această din urmă lume ființa sa apare mai întâi cu amintirile lumii sensibile. Deși nu mai are sprijinul corpului fizic sensibil, omul poate totuși trăi

conștient în lumea spirituală cu aceste amintiri, astfel ca acestea să nu mai aibă simpla existență de umbre, ca în lumea fizică sensibilă. Într-un moment al intervalului dintre moarte și o nouă naștere, ființele-gânduri ale lumii ambiante spirituale exercită o acțiune atât de puternică, încât uitarea despre care a fost vorba apare fără impulsul voinței. O dată cu această uitare se trezește viața în „adevăratul eu”. Prin consolidarea vieții sufletului, conștiința clarvăzătoare aduce ca un act liber al spiritului, ceea ce pentru evoluția între moarte și o nouă naștere este un eveniment natural. Totodată, în experiențele vieții fizice sensibile nu se poate prezenta nici o amintire a vieților pământești anterioare, dacă în acestea din urmă reprezentările nu au fost dirijate către lumea spirituală. Trebuie să fi avut în prealabil cunoștința de un lucru dacă, mai târziu, ne reamintim ușor și clar de el. În mod asemănător, trebuie deci ca într-o viață pământească să dobândim cunoașterea de sine însuși ca despre o ființă spirituală, dacă vrem ca într-o primă viață viitoare să ne putem aminti de cea care a precedat-o. Dar nu s-a spus că această cunoaștere trebuie să provină de la clarvedere. În sufletul celui care a dobândit o cunoaștere directă a lumii spirituale cu ajutorul clarvederii poate să apară în viețile pământești, urmând aceleia în care această cunoaștere a fost dobândită, amintirea vieții anterioare, tot așa cum în lumea sensibilă apare amintirea unui eveniment trăit. Pentru cel care, chiar și fără clarvedere, pătrunde cu înțelegerea în știința ocultă, această amintire apare ca în lumea sensibilă, ecoul unui eveniment despre care doar am auzit.

REZUMATUL AFORISMELOR PRECEDENTE

Omul poartă în el un „adevărat eu” care aparține unei lumi supraspirituale. În lumea sensibilă, acest „adevărat eu” este voalat de experiențele facultăților de a gândi, de a simți și de a voi. Chiar și în lumea spirituală omul nu devine conștient de acest „adevărat eu” decât atunci când el îndepartează amintirile tuturor experiențelor făcute în lumile sensibilă, elementară și spirituală.

Corpul omenesc fizic sensibil se manifestă potrivit cu adevărata sa natură în momentul în care sufletul îl contemplă din lumea spirituală. Atunci se vede că datorită legilor generale ale cosmosului primul său germene a fost depus într-o stare saturniană, care a precedat starea solară a pământului. El a evoluat apoi de-a lungul stărilor solară, lunară și pământească, pentru a deveni corpul fizic omenesc actual.

În conformitate cu cele arătate mai sus, într-o formă schematică, ansamblul ființei omenești poate fi descris astfel:

I. *Corpul fizic din mediul fizic sensibil.* Prin el omul ia cunoștință de el însuși ca de o individualitate independentă („eul”). Acest corp fizic, născut din cosmos, s-a format, ca un prim germene al său, în timpul foarte îndepărtatei stări saturniene a pământului și a devenit, prin dezvoltarea sa de-a lungul a patru transformări planetare, ceea ce este în prezent.

II. *Corpul eteric (subtil) din ambianța elementară.* Prin el omul se recunoaște ca un element al corpului eteric pământesc. Ieșit din existența cosmică generală, el s-a format în starea de prim germen, în timpul întregii epoci solare a pământului, foarte demult, și a devenit, prin dezvoltarea sa de-a lungul a trei transformări planetare, ceea ce este în prezent.

III. *Corpul astral din ambianța spirituală.* Prin el omul este membrul unei lumi spirituale. În el își află sediul „celălalt eu” al omului care se manifestă în viețile pământești succesive.

IV. *„Adevăratul eu” într-o lume supraspirituală.* În această lume se află omul însuși ca ființă spirituală, chiar și atunci când toate experiențele lumilor sensibilă, elementară și spirituală, adică toate cele ce provin de la simțuri și facultatea de a gândi, de a simți și de a voi, cad în uitare.

UNELE OBSERVAȚII ASUPRA RAPORTULUI PREZENȚEI EXPUNERI CU CĂRȚILE MELE *TEOSOFIA ȘI ȘTIINȚA OCULTĂ*

Conceptele care trebuie să exprime experiențele sufletului omenesc în lumile elementară și spirituală trebuie să fie afectate de caracterul special al acestor experiențe. În acest sens, este necesar să se țină seama de faptul că în lumea elementară experiențele se desfășoară de o cu totul altă manieră decât în lumea sensibilă. Ele se întemeiază pe facultatea sufletului de a se metamorfoza și pe percepțiile sale de simpatie și antipatie. Denumirile ce vor fi date vor trebuie, de asemenea, să redea instabilitatea acestor experiențe. Ele nu vor putea fi la fel de invariabile cum sunt pentru lumea materială. Cel care nu ține seama de acest fapt inerent naturii lucrurilor poate cu ușurință găsi o contradicție între denumirile folosite în această scriere și cele care figurează în lucrările mele *Teosofia* și *Știința ocultă*. Contradicția dispare dacă ne gândim că, în aceste două scrieri, numele sunt astfel alese, încât să caracterizeze experiențele pe care sufletul le parcurge în întrea-ga sa evoluție între naștere (concepție) și moarte, pe de o parte, și moarte și naștere, pe de altă parte. În prezenta lucrare, dimpotrivă, denumirile sunt alese în raport cu experiențele conștiinței clarvăzătoare, când ea pătrunde în lumea elementară și în sferile spirituale.

Din lucrările menționate, *Teosofia* și *Știința ocultă*, rezultă că la moarte, puțin timp după ce corpul fizic sensibil s-a desprins de suflet, se mai desprinde de el și un alt corp, care în prezenta carte este numit corpul eteric. În cazul acesta, sufletul trăiește la început în ființa desemnată aici prin corpul astral. După ce s-a desprins de suflet, corpul eteric se transformă, descompunându-se în lumea elementară. El trece în ființele care formează această lume elementară. Sufletul omului nu mai participă la transformarea corpului eteric. Totodată, după moarte, sufletul devine conștient de fenomenele lumii elementare ca și de lumea sa ambiantă exterioară.

Această experiență a lumii elementare de dinafară este ceea ce *Teosofia* și *Știința ocultă* descriu ca trecere a sufletului prin lumea sufletelor. Va trebui deci să ne reprezentăm că lumea sufletelor este identică cu cea care, din punct de vedere al conștiinței clarvăzătoare, este numită aici lume elementară. Atunci când în intervalul dintre naștere și moarte - în conformitate cu descrierea din cartea mea *Teosofia* - sufletul se desprinde de corpul astral, el își continuă viața în ființa care aici este numită „adevăratul eu”. Corpul astral simte atunci prin el însuși, sufletul nemaifiind prezent, ceea ce a fost definit în lucrarea de față ca o stare de „uitare”. El se grăbește într-un anumit fel spre o lume în care nu se află nici un obiect de observație sensibilă sau de experiență de voință, și unde nu mai există sentiment sau gândire, așa cum omul le desfășoară în corpul său fizic. Iată lumea pe care o experimentează el ca fiind lumea sa ambientă exterioară, sufletul continuându-și existența în „adevăratul eu”. Viața în această lume ambientă poate fi caracterizată prin descrierea trecerii prin „sfera spiritului”, din *Teosofia* și *Știința ocultă*. Sufletul, luând cunoștință de el însuși în „adevăratul eu”, are „în jurul său”, în lumea spiritului, ceea ce, pe durata existenței materiale, se desfășoară în el sub formă de experiențe sufletești. În lumea care a fost descrisă aici ca lume de ființe-gânduri, sufletul regăsește, între moarte și noua naștere, tot ce a viețuit în forul său interior, datorită a ceea ce a perceput în lumea sensibilă și a ceea ce a gândit, simțit și voit în această lume.

SUPLIMENT LA EDIȚIA DIN 1918

Dacă sufletul vrea să dobândească facultatea de a pătrunde în cunoașterea lumii suprasensibile, trebuie în primul rând să-și sporească forțele. El ajunge la această stare dezvoltând din interior o activitate care este, în fond, imaginativă. Dar nu este suficient ca o asemenea activitate de imaginație să se exercite cu intensitatea normală pe care conștiința obișnuită are obiceiul s-o desfășoare când ia ca punct de plecare perceperea lumii sensibile. În acest din urmă caz, imaginația este mult mai puțin intensă decât percepția. Dacă nu vom exercita-o decât cu această intensitate, ea nu va fi niciodată capabilă să dezvolte forțele care să ofere accesul sufletului la lumea suprasensibilă. Rămânând tot imaginație, ea trebuie să atingă forța de intensitate a percepției însăși. Ea nu trebuie să producă doar niște reflectări (imagini-oglinziri) care să se asemene cu percepțiile respective, ci să se condenseze în așa măsură, încât să creeze imagini concrete, *imagini vii*. Dar sufletul nu trebuie să-și dirijeze forțele doar asupra acestor imagini. El trebuie să-și îndrepte atenția către propria sa activitate creatoare de imagini. Ne regăsim astfel într-o conștiință interioară consolidată; dacă am repetat acest exercițiu fără încetare, remarcăm, după săptămâni, luni sau un interval de timp și mai îndelungat, că, asimilând această conștiință consolidată, am intrat în contact cu o lume suprasensibilă. La început acest contact este haotic, constând dintr-un sentiment confuz și general. Dar încetul cu încetul din acest haos se desprinde o lume obiectivă de imagini. Constatăm că, datorită exercițiilor de formare de imagini, conștiința, întărită, a obținut cooperarea unei realități spirituale exterioare pentru crearea de imagini, exprimând o lume suprasensibilă obiectivă.

Avem astfel descrisă mai explicit experiența pe care o face sufletul omenesc cu țesăturile de imagini pe care le întâlnește pe drumul său în lumea spirituală și de care a fost vorba la [pagina 16](#) a prezentei scrieri. Făcându-și asupra acestor procese o idee clară; prin experiența sa interioară, cel care aspiră la cunoașterea suprasensibilă recunoaște în mod indubitabil realitatea suprasensibilă și o distinge de simplele iluzii ale imaginației arbitrare.

* * *

La [pagina 17](#) a prezentei scrieri se spune că imaginile percepute de o conștiință care este la debutul experiențelor sale suprasensibile „nu sunt la început decât pe care sufletul o așază în fața lumii suprasensibile, când simte stabilit contactul între el și această din urmă lume”. Este vorba într-adevăr de o „ca o perdea perdea”, căci imaginile nu servesc la început decât pentru a ridica propria conștiință de sine în lumea suprasensibilă. Prin aceste imagini devenim conștiinți de noi înșine ca de o ființă spirituală, dar nu percepem încă prin ele o lume suprasensibilă obiectivă. Este ca și cum am simți că avem ochii făcând parte din organismul nostru fizic, dar că nu ar fi deschiși la influențele lumii exterioare. Imaginile care apar în suflet trebuie să devină spiritual translucide, permițându-le să desfășoare acolo o activitate continuă. În cazul acesta, prin propria lor dezvoltare, ele devin încetul cu încetul diafane, se transformă în așa fel, încât nu le mai contemplăm, ci le simțim pur și simplu vii în suflet și că prin ele percepem esența realității suprasensibile.

* * *

Una din primele impresii după intrarea în lumea suprasensibilă constă în a ne da seama, datorită conștiinței adaptate la această lume, de relațiile de simpatie și antipatie care ne leagă de ființele acestei lumi (comparați [pagina 49](#) și următoarele pagini ale prezentei scrieri). Prin experiențele care le facem în acest fel, se remarcă faptul că trebuie să ne desprindem de lumea sensibilă cu reprezentările noastre, dacă vrem să intrăm în lumea suprasensibilă. Este adevărat că putem descrie ceea ce vedem în suprasensibil prin reprezentări extrase din lumea sensibilă. De exemplu, se poate spune că o ființă se manifestă printr-un fenomen de culoare. Însă astfel de descrieri de realități suprasensibile nu au decât următoarea valoare: adevăratul ocultist, indicând o culoare, vrea să spună că experiența pe care o face în suflet este analoagă cu perceperea acestei culori de către conștiința fizică. Dar dacă, prin descrierea sa, cineva ar vrea să indice că are în fața conștiinței sale ceva ce este identic cu culoarea fizică, el nu ar fi un ocultist, ci un vizionar și nu halucinant. Cu experiențele de simpatie și de antipatie suntem într-adevăr în fața primelor impresii ale lumii suprasensibile. Există persoane care sunt decepționate când ocultistul le avertizează că dorește doar să illustreze vederile sale într-o manieră mai concretă, atunci când recurge la reprezentări provenind din viața materială. Aceste persoane, în fond, nu aspiră să

cunoască o lume suprasensibilă diferită de lumea fizică, ci ar vrea mai curând să recunoască în lumea suprasensibilă un fel de dublură a lumii fizice. Ele vor ca această lume suprasensibilă să fie mai subtilă, mai „eterică” decât lumea fizică, în rest, lumea suprasensibilă nu ar trebui, gândesc aceste persoane, să solicite de la ele folosirea altor reprezentări decât cele sensibile. Cel care vrea să se apropie cu adevărat de lumea spirituală trebuie să facă efortul de a-și însuși concepții noi. Cel ce se mulțumește să și-o reprezinte ca o imagine atenuată, vapoasă, a lumii fizice nu poate sesiza lumea suprasensibilă.

* * *

Forța memoriei, care joacă un rol deosebit sub influența conștiinței obișnuite, nu este luată în considerare ca facultate omenească pentru perceperea lumii suprasensibile. (Trebuie ținut seamă de această remarcă, pentru a nu ne înșela asupra a ceea ce s-a spus la [pagina 36](#) din această descriere.) Sufletul omenească dispune de forța amintirii în timpul vieții sale în lumea sensibilă, în desfășurarea diverselor sale activități, prin intermediul organismului său fizic. Ridicându-se în lumea suprasensibilă, sufletul nu-si mai exercită memoria față de ființele și fenomenele acestei lumi. El se limitează, la început, să contemple din această lume ceea ce are în fața sa, fără să-i rămână vreo amintire despre aceste impresii când reintră în corpul fizic. Această stare nu este totuși definitivă. Sufletul ia ceva din viața sa din lumea fizică ca un ecou al memoriei sale, și acesta este ceea ce-i permite să-și spună în viața din suprasensibil: „Aci, în lumea spirituală, eu sunt aceeași ființă ca și în lumea sensibilă”. Memoria îi este necesară pentru continuitatea conștiinței de sine. Mai mult, conștiința de sine, ridicată până în lumea suprasensibilă, dobândește și facultatea de a transforma impresiile primite în această lume, astfel încât ele se imprimă în corp la fel ca impresiile sensibile ale lumii fizice. Așa se face că este posibil ca sufletul să păstreze un fel de amintire despre experiențele sale suprasensibile. Fără aceasta experiențele menționate ar fi uitate. Dar, în timp ce impresiile lumii fizice acționează asupra omului în așa fel încât mai târziu ele îi sunt reamintite prin efectele lor evidente, în sfera suprasensibilă este necesar ca omul să-și manevreze experiențele proprii astfel încât mai târziu să le regăsească în conștiința sa obișnuită. Aceasta înseamnă că experiențele suprasensibile trebuie să se desfășoare în deplina lumină a conștiinței. Cu toate acestea, ocultistul păstrează, nu fără dificultate, sub formă de amintiri, experiențele făcute în lumea suprasensibilă. El nu poate povesti altuia ceea ce știe „simplu, din memorie”. Dacă îi cerem acest lucru, ocultistul se află adesea în fața necesității de a reface în suflet condițiile în care a făcut experiența pe care vrea s-o descrie, pentru a vedea despre ce trebuie să vorbească.

* * *

Raportul dintre imaginile întâlnite în suprasensibil și realitatea ce le corespunde (vezi [pagina 57](#) a prezentei scrieri) nu este o problemă tot atât de simplă ca și raporturile unei impresii a sufletului cu un obiect sau un fenomen sensibil. În suprasensibil, conștiința trebuie să pătrundă acest raport în mod integral. Este altceva când ai o masă în fața ta. În acest caz, masa este esențialul; ceea ce se întâmplă în suflet cu această ocazie nu are, cel mult, decât o existență nebuloasă față de conștiință. Percepând o ființă suprasensibilă - chiar și atunci când, așa cum s-a arătat mai sus, i-am făcut imaginea „transparentă” - avem în conștiința de sine experiența acestei imagini însoțită de conținutul său sentimental. Aceasta se întâmplă atunci când ne adâncim în întregime, cu conștiința suprasensibilă, în această experiență a sentimentului pe care realitatea o aduce în fața sufletului. Experiența pe care am făcut-o în acest caz se distinge - și trebuie să se distingă - net de cea a imaginii. Aceste două experiențe nu trebuie să se contopească una în alta. Ar fi o sursă de iluzie și de eroare gravă în aceste experiențe.